

Nationell rapport om ekonomiska reformer: Produkt- och kapitalmarknader

Sverige

November 2000

FÖRORD

Det övergripande syftet för arbetet med ekonomiska reformer på produkt- och kapitalmarknaderna i EU är att effektivisera marknadernas funktionssätt och fullborda den inre marknaden. Därigenom främjas tillväxt och ökad sysselsättning inom EU.

I slutsatserna från Europeiska rådet i Lissabon framhålls att EU har som strategiskt mål att utvecklas till den mest konkurrenskraftiga och dynamiska ekonomin i världen inom ett decennium.¹ Ekonomiska reformer är ett viktigt medel för att realisera det strategiska målet. Europeiska rådets möte i Stockholm den 23-24 mars 2001 utgör den första årliga uppföljningen av målet. Arbetet med ekonomiska reformer och en effektivare inre marknad understödjer också den gemensamma sysselsättningspolitiken.

Den nationella rapporten om ekonomiska reformer på produkt- och kapitalmarknaderna

ingår i EU:s s.k. Cardiff-process under Ekofin-rådet.² De nationella rapporterna följs av en rapport från kommissionen, där marknaderna behandlas i ett gemenskapsperspektiv. Både de nationella rapporterna och kommissionens rapport utgör underlag till de allmänna riktlinjerna för medlemsstaternas och gemenskapens ekonomiska politik. I riktlinjerna ges såväl allmänna som länderspecifika rekommendationer för den ekonomiska politiken.³

De nationella rapporterna bidrar till en strukturerad uppföljning av genomförandet av de allmänna riktlinjerna. I rapporterna utvärderas framstegen i EU:s medlemsländer. Konsekvenserna av ekonomiska reformer lyfts fram och goda erfarenheter kan överföras mellan medlemsländerna. Genom detta arbete skapas förutsättningar för en hög och uthållig tillväxt.

---

¹ Se ordförandeskapets slutsatser från Europeiska rådet i Lissabon 23-24 mars 2000.

---

² Se ordförandeskapets slutsatser från Europeiska rådet i Cardiff, 15-16 juni 1998 samt rekommendation från Ekofin-rådet 1 maj 1998.

³ Artikel 99 i EG-fördraget.

INNEHÅLL

I. INLEDNING	1
II. UTVÄRDERING AV MARKNADERNAS FUNKTIONSSÄTT OCH GENOMFÖRDA EKONOMISKA REFORMER.....	1
II.A. PRODUKTMARKNADER	1
1. Öppnandet av nya marknader för konkurrens och främjandet av ekonomisk integration.....	1
1.1. Genomförandet av den inre marknaden.....	2
1.2. Kvarvarande handelshinder.....	2
1.3. Regelförenklingar och insatser för små och medelstora företag.....	3
1.4. Tjänstesektorn.....	3
2. Konkurrenspolitik, skatter och offentlig upphandling	5
2.1. Konkurrenspolitik och statsstöd.....	5
2.2. Företagsbeskattning.....	6
2.3. Offentlig upphandling	7
3. Samhällsnyttiga tjänster och andra nätindustrier.....	7
3.1. Telekommunikation.....	7
3.2. Energi.....	9
3.3. Transporter	9
3.4. Post	10
4. Forskning och utveckling	11
II. B. KAPITALMARKNADER OCH FINANSIELLA TJÄNSTER.....	11
1. Lagförslag och regelverk	11
1.1. Utveckling av lagstiftningen	11
1.2. Ändringar av övervakningen.....	11
2. Strukturomvandling inom finansiell sektor	12
2.1. Marknadsutveckling.....	12
2.2. Strukturomvandling av bank- och försäkringssektorerna.....	12
3. Små och medelstora företags finansiering.....	13
II. C. ÖVRIGA REFORMER MED PÅVERKAN PÅ PRODUKT- OCH KAPITALMARKNADER	14
1. Privat samfinansiering	14
2. Integration av miljöfrågor.....	14
III. FORTSATT REFORMAGENDA.....	15
Bilaga A. KONSUMENTNYTTAN AV EKONOMISKA REFORMER.....	17
Bilaga B. ÖVERGÅNGEN TILL EN KUNSKAPSBASERAD EKONOMI.....	19
Bilaga C. STATISTIK.....	27

I. INLEDNING

Ekonomiska reformer på produkt- och kapitalmarknaderna i syfte att stärka konkurrensen utgör en viktig del i den svenska regeringens ekonomiska politik för tillväxt och sysselsättning. Bättre fungerande marknader gynnar konsumenterna genom lägre priser, bättre kvalitet och ett ökat utbud av varor och tjänster. Reformerna bidrar därmed också till att minska inflationstrycket i ekonomin.

I den nationella rapporten om ekonomiska reformer beskrivs reformarbetet i Sverige med att effektivisera varu-, tjänste- och kapitalmarknaderna. Föreliggande rapport är en uppföljning av föregående års nationella rapport samt de

allmänna riktlinjernas Sverigespecifika rekommendationer. I de allmänna riktlinjerna för 2000 fick Sverige följande tre rekommendationer

beträffande produktmarknaderna:

- att undanröja regleringar som hindrar eller begränsar konkurrensen i detaljhandelssektorn, bygg- och anläggningssektorn och läkemedelssektorn, samt ge konkurrensmyndigheten befogenhet att genomdriva EG-fördragets artiklar 81 (om karteller) och 82 (om missbruk av dominerande ställning),
- att fortsätta förbättra konkurrensen inom järnvägs- och flygtransportsektorerna och
- att fortsätta effektivisera offentlig upphandling och tillhandahållandet av allmännyttiga tjänster.

Dessutom fick Sverige en rekommendation för kapitalmarknaden. Rekommendationen innehåller två delar:

- att underlätta tillgången till riskkapital, särskilt för små företag utanför högteknologisektorn och
- att se över beskattningssituationen för riskkapital och att uppmuntra innovativa system för personaläggande.

I rapporten behandlas produkt- och kapitalmarknaderna separat. För respektive marknad redovisas marknadsutveckling, förändringar av regelverk och vilka hinder som kvarstår. Områden som pekats ut i Sverigespecifika rekommendationer i de

allmänna riktlinjerna behandlas mer utförligt. Rapporten avslutas med en reformagenda där beslutade och planerade åtgärder presenteras.

II. UTVÄRDERING AV MARKNADERNAS FUNKTIONSSÄTT OCH GENOMFÖRDA EKONOMISKA REFORMER

Genom öppnande av nya marknader och främjande av ekonomisk integration förbättras konkurrensen i Sverige och på den inre marknaden. Ett grundläggande syfte med detta reformarbete är att effekterna av marknadsförbättringar ska komma konsumenterna till del.

I en rapport från Statistiska centralbyrån (SCB) konstateras att den svenska konsumentprisnivån sjunkit från 27 procent över EU-genomsnittet 1996 till 21 procent 1998.⁴ Ungefär hälften av den återstående skillnaden uppskattas bl.a. bero på bristande konkurrens på den svenska marknaden.⁵ Regeringen strävar efter att fortsätta förstärka konkurrensen så att konsumentpriserna i Sverige ska sjunka till den genomsnittliga prisnivån i EU.

II.A. PRODUKTMARKNADER

1. Öppnandet av nya marknader för konkurrens och främjandet av ekonomisk integration

Det svenska medlemskapet i EU och förverkligandet av den inre marknaden har tillsammans med omfattande avregleringar och stabila makroekonomiska förhållanden inneburit en fortlöpande integrering av svensk ekonomi med övriga EU-länder. Den svenska varuhandeln med EU har fortsatt att öka under slutet av 1990-talet. 1999 svarade EU för nästan 60 procent av den totala exporten och nästan 70 procent av den totala importen.⁶ Även direktinvesteringar

⁴ SCB "Konsumentpriser i Sverige jämfört med övriga medlemsländer i EU", 1999.

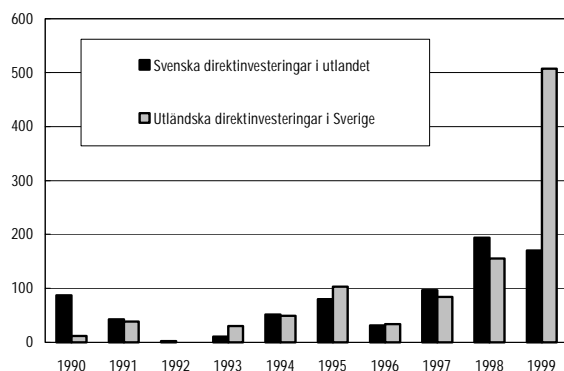
⁵ Konkurrensverket 2000:2 "Varför är de svenska priserna högre?".

⁶ SCB, exportstatistik 1995-1999.

mellan Sverige och EU förefaller ha ökat i omfattning de senaste åren. Under perioden 1995 till 1998 utgjorde direktinvesteringar från EU-länder i genomsnitt 47 procent av de totala direktinvesteringarna i Sverige. Samtidigt genomfördes i genomsnitt 22 procent av de svenska direktinvesteringarna i utlandet i EU-länder.

Diagram 1. Direktinvesteringsflöden 1990–1999

Milljarder kronor

Anm.: Av inflödet av direktinvesteringar 1999 är ca 300 miljarder av bokföringsmässig karaktär och härrör från fusionen mellan Astra och Zeneca. En motsvarande summa bokfördes samtidigt som svenska portföljaktieinvesteringar i utlandet. Bortsett från denna fusion var inflödet av direktinvesteringar ändå högre än 1998.

Källa: Sveriges Riksbank, betalningsbalansstatistik, augusti 2000.

Sveriges andel av gränsöverskridande företagsfusioner i EU uppgår till drygt fyra procent, att jämföra med Sveriges andel av den samlade produktionen i EU som uppgår till ca tre procent.⁷

1.1. Genomförandet av den inre marknaden

Sverige kom i maj 2000 på delad andra plats när det gäller genomförandet av inre marknadsdirektiv enligt kommissionens resultattavla.⁸ Antalet icke genomförda direktiv var 1,5 procent för

Sverige jämfört med 3,5 procent i genomsnitt för EU-länderna.⁹ Sverige uppnådde därmed det mål om ett införlivandeunderskott på 1,5 procent före december 2000 som ställdes upp i Strategin för den inre marknaden 1999. Sverige kommer

även fortsättningsvis att sträva efter att ha ett så lågt införlivandeunderskott som möjligt.

I syfte att göra Kommerskollegium mer synlig som nationell kontaktpunkt för problem på den inre marknaden har olika informationsaktiviteter genomförts, t.ex. annonskampanjer, regionala EU-seminarier och företagsträffar. Mot bakgrund av att kunskapen och intresset för de möjligheter och rättigheter som den inre marknaden medför fortfarande är bristfällig, arrangeras en serie seminarier på detta tema riktade till svenska konsumenter. Sverige deltar även aktivt i det

Europeiska samarbetet för att driva på utvecklingen av tvistlösningsmekanismer och olika former av administrativt samarbete.

Från svensk sida har frågan om att marknadskontrollen måste förbättras och genomföras av alla medlemsländer drivits under flera år eftersom det är ett viktigt instrument för genomförandet av den inre marknaden.¹⁰ Det finns ett behov av en översyn av den marknadskontroll som bedrivs av svenska myndigheter.

1.2. Kvarvarande handelshinder

Den fria rörligheten för varor och tjänster på den inre marknaden fungerar fortfarande inte till fullo. Till stor del har det sin grund i att principen om ömsesidigt erkännande på det icke harmoniserade området inte fungerar tillfredsställande.¹¹ Inom tjänsteområdet finns fortfarande hinder som hämmar det gränsöverskridande utbytet, t.ex. då en aktör från ett annat EU-land önskar verka i Sverige men inte kan bevisa

likvärdig kompetens. På varuområdet medför bristande kunskap om principens tillämpning hos de nationella myndigheterna ett problem. Ett fördjupat administrativt samarbete mellan myndigheter har hittills visat sig kunna skapa ökat förtroende mellan medlemsländerna och därmed motverka uppkomna problem.¹²

⁷ Thomas Financial Securities Data; Europeiska kommissionen "The EU Economy: 1999 review".

⁸ Europeiska kommissionen "Resultattavlan för den inre marknaden", maj 2000.

⁹ Det motsvarar 22 återstående direktiv att genomföra för Sveriges del.

¹⁰ Med marknadskontroll avses övervakning av att produkter på den inre marknaden uppfyller gällande krav.

¹¹ Principen om att en vara eller tjänst som är lagligen tillverkad eller marknadsförd i en medlemsland fritt ska kunna tillhandahållas på den inre marknaden.

¹² I likhet med Inre marknadsrådets slutsatser 7582/00 MI 6I, Ecofin 94.

Förordningen om undanröjande av allvarliga hinder på den inre marknaden har hittills tillämpats i begränsad utsträckning och endast ett fåtal svenska ärenden har aktualiserats.¹³

Regeringen har fortsatt verka för att parallellimport av varumärkesskyddade varor ska tillåtas även från länder utanför EES-området. Den nuvarande begränsningen av parallellimport innebär bl.a. att europeiska konsumenter får betala mer för samma märkesvaror än konsumenter i länder utanför EU.

Sverige samarbetar nära med Finland, Danmark och Norge för att lösa återstående handelshinder mellan länderna och främja en ökad nordisk integration.

1.3. Regelförenklingar och insatser för små och medelstora företag

Svenska myndigheter ska enligt den s.k. Simplex-förordningen tillämpa särskild konsekvensanalys av nya eller förändrade reglers effekter på små företag. En utvärdering för 1999 pekar på att det finns stora skillnader mellan olika myndigheters tillämpning av förordningen vilket visar på ett fortsatt informationsbehov.¹⁴

I regelförenklingsarbetet prioriteras bl.a. regler om skattelagstiftning och miljölagstiftning.¹⁵ Pågående regelförenkling omfattar bl.a. en internetbaserad lösning för företagsregistrering, enklare patentansökningar och förbättrad information till företagen. Vidare skapas en portal med företagsinformation och service från myndigheter som ska öka tillgängligheten och underlätta kontakten mellan myndigheter och företagare. Elektroniska signaturer ska bli säkrare och främja användandet av myndigheters e-tjänster.¹⁶

För att effektivisera statliga insatser på det näringspolitiska området har regeringen

föreslagit en ny myndighetsstruktur.¹⁷ Den syftar till att företag så långt som möjligt bara ska behöva ha en kontaktpunkt för att få tillträde till hela det statliga stödsystemet, inkluderande bl.a. företagsutveckling, finansiering och information om entreprenörskap. På motsvarande sätt förenklas myndighetskontakter med utländska investerare.

1.4. Tjänstesektorn

I de allmänna riktlinjernas rekommendationer till Sverige för år 2000 utpekade detaljhandels-, läkemedels- och byggsektorerna som branscher där en ökad konkurrens skulle medföra lägre prisnivåer och högre produktivitet.

Tabell 1. Konkurrensbegränsningar 1999 i utvalda sektorer

	Livsmedels-handeln	Läkemedels-handeln	Byggsektorn
Hög koncentration	X	X	X
Konkurrensbegränsande åtgärder	X	X	X
Konkurrensbegränsande regleringar	X	X	X
In- och utträdeshinder	X	X	X

Källa: Konkurrensverket 2000:1 "Konkurrensen i Sverige under 90-talet".

Handeln med livsmedel

Den svenska prisnivån för livsmedel låg 11 procent över EU-genomsnittet 1998 men har närmast sig genomsnittet.¹⁸ Det finns därutöver stora regionala prisskillnader mellan olika delar av

landet på upp till 18 procent. Som den viktigaste orsaken till regionala prisskillnader utpekade möjligheterna till lokal konkurrens, bl.a. ny-etableringar.¹⁹

Dagligvaruhandeln i Sverige kännetecknas av en hög koncentration. De tre ledande kedjorna i Sverige står för mer än 90 procent av den försäljning som sker i egentliga dagligvarubutiker.²⁰

Medan koncentrationsgraden inom branschen varit stabil de senaste decennierna har den stora strukturella förändringen inom branschen varit i

¹³ Enligt förordningen om den s.k. ingripandemekanismen ska en medlemsstat så snart ett hinder för den fria rörligheten för varor uppstår, anmäla detta till kommissionen. (2679/98/EG)

¹⁴ Skr 1999/2000:148 "Regeringens redogörelse för regelförenklingsarbetet med särskild inriktning på små företag".

¹⁵ Exempel på utredningar är "Förenklingsutredningen" och "Utredningen om reglerna för beskattning av ägare i fåmansbolag m.m." (dir. 1996:78, 1998:4, 1999:12).

¹⁶ Statskontoret 2000:40 "Elektroniska signaturer och elektronisk identifiering för myndigheters e-tjänster".

¹⁷ Proposition 1999/2000:71 "Vissa organisationsfrågor inom näringspolitiken".

¹⁸ SCB "Konsumentpriser i Sverige jämfört med övriga medlemsländer i EU", 1999.

¹⁹ Konsumentverket 1999:15 "Hushållens matkostnader".

²⁰ Butiker med försäljning av dagligvaror som huvudinriktning och med ett brett sortiment av dagligvaror.

vilken butikstyp som inköpen görs. År 1998 stod stormarknader för 75 procent av försäljningen jämfört med endast 30 procent 1970.²¹

Det utländska ägandet i detaljhandeln för livsmedel har varit begränsat men har ökat markant i och med att den största kedjan i Sverige ingick ett avtal med ett norskt företag 1999, och ett holländskt företag våren 2000, och nu registreras som utlandsägd.²² Även den näst största kedjan förbereder en fusion med danska och norska motsvarigheter.

Det finns ett s.k. gruppundantag för kedjor i detaljhandeln från den svenska konkurrenslagens förbud mot konkurrensbegränsande samarbeten. Bland annat Konkurrensverket menar att detta gruppundantag förstärker de etablerade kedjornas redan dominerande position. Regeringen har uppmärksammat denna problematik. Mot bakgrund av att EG:s gruppundantag ska ersättas med mer generella regler ska de svenska gruppundantagen revideras. Av denna orsak fortsätter inte gruppundantaget att gälla i sin nuvarande form när det löper ut i juni 2001.²³

Kommunernas olika tillämpning av plan- och bygglagen kan också ge en viss konkurrensbegränsande effekt i och med att kommunerna kan förhindra etableringar av detaljhandelsbutiker vid fastställandet av detaljplaner.

Handeln på internet utgör än så länge endast ca 1,6 procent av total omsättning i detaljhandeln.²⁴ Närmare 14 procent av svenska detaljister har nätförsäljning.²⁵ En jämförelse mellan e-handel och traditionell detaljhandel för sex varugrupper visar på i genomsnitt 11 procent lägre priser i nätbutikerna.²⁶

Handeln med läkemedel

Läkemedelsmarknaden i Sverige är starkt koncentrerad. Prisnivån på läkemedel i Sverige låg 1997 ca 30 procent över genomsnittet i EU.²⁷

Regeringen har slagit fast att detaljhandelsmonopolet för läkemedel ska kvarstå av folkhälsoskäl men bedömer att vissa förändringar i det nuvarande prissättningsystemet för läkemedel inom läkemedelsförmånen kan vara lämpliga. Detta gäller även en översyn av fastställandet av Apotekets handelsmarginaler och tillämpningen av referensprissystemet.²⁸ Dessa och andra närliggande frågor såsom en ny läkemedelsförmån kommer regeringen att ta ställning till under våren 2001.

För att underlätta för parallellimporterande företag ser Läkemedelsverket över hur handläggningstiderna kan kortas för att få parallellimporterade läkemedel godkända. Parallellimporterade läkemedels marknadsandel har ökat från 2 procent 1997 till 9 procent 1999. Dessa håller en prisnivå som ligger under originalläkemedlen och besparingseffekten för konsumenterna upp-skattas till 1-1,5 procent.²⁹

Byggsektorn

Byggsektorn i Sverige är starkt koncentrerad i flera led och har både horisontella och vertikala bindningar. Utvecklingen av byggkostnaderna är högre i Sverige jämfört med EU-genomsnittet, mellan 1995 och 1999 ökade byggkostnaderna i Sverige med över 10 procent jämfört med 6 procent i EU.³⁰

Det finns endast tre rikstäckande bygg- och anläggningsentreprenörer som tillsammans har ca 60 procent av marknaden.³¹ Den utländska konkurrensen i Sverige är i princip obefintlig sedan ett norskt företag blev uppköpt sommaren 2000.

Inom byggmaterialindustrin förekommer monopol- och duopolsituationer på flera delmarknader. Importkonkurrensen är fortfarande svag eftersom det harmoniseringsarbete av nationella särregler som pågår inom EU framskrider långsamt.³² Regeringen kommer att aktivt verka för att byggproduktdirektivet

²¹ Stormarknader har minst 400 kvadratmeter säljyta.

²² Enligt Riksbankens direktinvesteringstatistik är ICA 50 procent holländskt, 30 procent svenskt och 20 procent norskt.

²³ Proposition 1999/2000:140 "Konkurrenspolitik för förnyelse och mångfald".

²⁴ Handelns Utredningsinstitut, 2000.

²⁵ Svensk Handel, maj 2000.

²⁶ Handelns Utredningsinstitut, 2000.

²⁷ SCB, specialbeställning.

²⁸ Proposition 1999/2000:140 "Konkurrenspolitik för förnyelse och mångfald".

²⁹ Riksförsäkringsverket 2000:6 "Parallellimporterade läkemedel - inte till vilket pris som helst".

³⁰ EUROSTAT, "Monthly Panorama of European Business".

³¹ SOU 2000:44 bilaga 3, "Byggkostnader och konkurrens".

³² Konkurrensverket 2000:1 "Konkurrensen i Sverige under 90-talet".

utvecklas så att en effektiv inre marknad kommer till stånd.³³

Byggmaterialhandeln kännetecknas också av hög koncentration men den utländska konkurrensen har ökat de senaste åren. Tre av de fyra största byggvaruhuskedjorna i Sverige är utländska. Denna branschförändring har lett till en ökad priskonkurrens. De nya byggvaruhusen har i genomsnitt 9 procent lägre priser än traditionella byggvaruhus.³⁴

Regeringen har pekat på att det behövs särskilda insatser för att påverka pris- och kostnadsmekanismerna i byggsektorn.³⁵ Byggekostnadsdelegationen har i sitt slutbetänkande i maj 2000 lämnat ett stort antal förslag på hur byggsektorn kan bli mer konkurrenskraftig och minska byggkostnaderna med 10 procent, byggtiderna med 10-20 procent och kvalitetsfelen med 20 procent.³⁶ Regeringen presenterade i oktober en proposition om bostadsförsörjning m.m.³⁷ Propositionen redovisar ett antal åtgärder som regeringen vidtagit i syfte att stimulera bostadsbyggandet i tillväxtregioner. Vidare inrättar regeringen ett byggkostnadsforum för att följa upp byggekostnadsdelegationens slutsatser och förslag.

Problemen inom byggsektorn tillsammans med de problem som finns på vissa boendemarknader genererar höga boendekostnader för konsumenterna. Boendekostnaderna i Sverige har dock sjunkit från 40 procent över EU-genomsnittet 1996 till 28 procent över genomsnittet 1998.³⁸ Enligt KPI har boendekostnadsutvecklingen varit fortsatt måttlig i Sverige under 1999 och 2000.

2. Konkurrenspolitik, skatter och offentlig upphandling

2.1. Konkurrenspolitik och statsstöd

Konkurrenspolitik

I de allmänna riktlinjerna får Sverige rekommendationen att ge konkurrensmyndigheten befogenhet att genomdriva EG-fördragets artiklar 81 (om karteller) och 82 (om missbruk av dominerande ställning). Även i Inre marknadsrådets slutsatser ses det som viktigt att medlemsländerna moderniserar sin konkurrenspolitik.³⁹

Regeringen presenterade i maj i år en konkurrenspolitisk proposition med förslag till inriktning och prioriteringar för konkurrenspolitiken på 2000-talet.⁴⁰ Konkurrenspolitiken ska vara grundad på ett konsumentperspektiv och ska bidra till modernisering och utveckling av samhället genom effektiva och öppna marknader. Konkurrenspolitiken ska bl.a. baseras på följande principer:

- att konkurrensbegränsningar ska motverkas genom effektiva verktyg för kartellbekämpning,
- att konsumenternas intresse av effektivt fungerande konkurrens ska väga tungt vid utformningen av offentliga regler som påverkar marknadens funktionssätt
- att strukturer och regler på nya marknader ska stödja uppkomst av väl fungerande konkurrens.

I den konkurrenspolitiska propositionen föreslås att Konkurrensverket, Marknadsdomstolen och Stockholms tingsrätt ska få tillämpa artikel 81 och 82 i EG-fördraget. Detta förslag förväntas leda till effektivare konkurrensövervakning och till samhällsekonomiska och konsumentpolitiska vinster. Därtill ligger det i linje med vad som presenterats i Europeiska kommissionens vitbok om modernisering av EG:s konkurrensregler.⁴¹

Sverige har en relativt stor offentlig sektor. Regeringens ambition är dock att andelen av ekonomin där konkurrens råder ska öka.⁴² Frågan om att öka inslaget av konkurrens avgörs

³³ Direktiv (89/106/EEG); Proposition 1999/2000:140 "Konkurrenspolitik för förnyelse och mångfald".

³⁴ SOU 2000:44, bilaga 3 "Byggekostnader och konkurrens".

³⁵ Proposition 1999/2000:140 "Konkurrenspolitik för förnyelse och mångfald".

³⁶ SOU 2000:44 "Från byggsekt till byggsektor".

³⁷ Proposition 2000/01:26 "Bostadsförsörjningsfrågor m.m.".

³⁸ SCB "Konsumentpriser i Sverige jämfört med övriga medlemsländer i EU", 1999.

³⁹ Inre marknadsrådets slutsatser (7582/00 MI 6I).

⁴⁰ Proposition 1999/2000:140 "Konkurrenspolitik för förnyelse och mångfald".

⁴¹ Europeiska kommissionens program 99/027.

⁴² Proposition 2000/01:1 "Budgetpropositionen för 2001".

emellertid till viss del av kommuner och landsting. Värdet av den offentliga bolagsportföljen utgör ca 29 procent av det inhemska näringslivet, varav statliga företag står för 25 procent och kommunala företag för 4 procent.⁴³ Den statliga bolagssektorn privatiseras när så är lämpligt, försäljningar av det statliga aktieinnehavet under 1999 och första halvåret 2000 uppgick till drygt 60 miljarder kr.⁴⁴

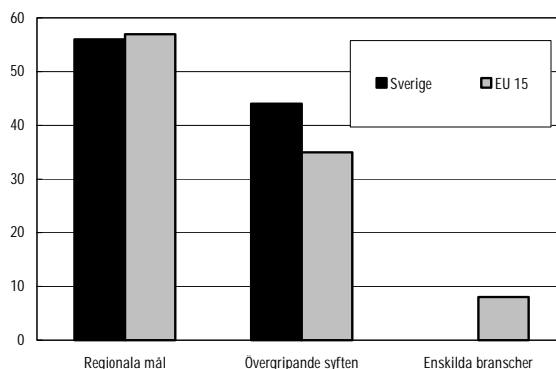
Det är också av stor vikt att den offentliga verksamheten är effektiv. Arbetet med att undanröja kvarvarande konkurrenshinder mellan offentlig och privat sektor drivs vidare. Regeringen kommer att ta ställning till de framtida spelreglerna på detta område i samband med att Rådet för konkurrens på lika villkor mellan privat och offentlig sektor redovisar sina erfarenheter och förslag i slutet av år 2000.

Statsstöd

Sveriges genomsnittliga statsstöd under perioden 1996-1998 uppgick till 0,78 procent av BNP, vilket kan jämföras med 1,12 procent i EU⁴⁵. Det är en smärre ökning jämfört med perioden 1995-1997 som kan förklaras av ökade utgifter för stöd till miljöskyddsåtgärder. Sverige tillhör alltså de länder som lämnar relativt sett lite statsstöd. Tyngdpunkten i statsstödet ligger på åtgärder av generell karaktär i enlighet med övergripande gemenskapsintressen.

Diagram 2. Statsstöd till tillverkningsindustri 1996-1998 uppdelat efter användningsområde

Procent av totalt stöd

Källa: Europeiska kommissionen (2000) 205 "Åttonde översikten av statligt stöd i Europeiska unionen".

Som ett led i uppföljningen av EU:s regelutveckling har regeringen under våren 2000 föreslagit riksdagen lagändringar som ger möjlighet för EU-kommissionen att på plats i Sverige kontrollera efterlevnaden av EG:s statsstödsregler. Reglerna avses träda i kraft den 1 januari 2001.⁴⁶

2.2. Företagsbesättning

Den svenska bolagsskatten ligger på en internationellt sett låg nivå med en enhetlig skattesats på 28 procent. Motsvarande siffra i EU är 37 procent. Den effektiva skattesatsen, dvs. vad företagen *de facto* betalar i skatt ligger dock något högre i Sverige, 27,5 procent, än EU-genomsnittet, 26,9 procent.⁴⁷ Under det senaste året har Sverige genomfört ett antal åtgärder på skatteområdet för att skapa ett företagsklimat som främjar inhemska och utländska etablering och konkurrens.

Riksdagen har antagit förslag om befrielse från kupongskatt vid utdelning till utländskt bolag vid näringsbetingat innehav. Denna åtgärd jämför inhemska och utländska företag i sitt ägande i Sverige. Företag har fått möjlighet till återköp av egna aktier och flertalet av de s.k. stoppreglerna har slopats. Riksdagen har vidare antagit förslag om bl.a. ändringar gällande avdrag för ökade levnadsomkostnader vid tjänsteresa och resa i näringsverksamhet för att likställa villkoren för näringsidkare och anställda. Ett annat förslag är en generösare och tydligare

⁴³ Näringsdepartementet "Företag med statligt ägande 2000".

⁴⁴ Proposition 2000/01:1 "Budgetpropositionen för 2001".

⁴⁵ Europeiska kommissionen (2000):205 "Åttonde översikten av statligt stöd i Europeiska unionen".

⁴⁶ Proposition 1999/2000:140 "Konkurrensolitik för förnyelse och mångfald".

⁴⁷ SOU 2000:7 "Långtidsutredningen 1999/2000".

tolkning av avdragsreglerna för kostnader i samband med ombyggnad vid byte av hyresgäst för att möjliggöra ett mer effektivt utnyttjande av det

kommersiella fastighetsbeståndet.⁴⁸

Det finns fortfarande vissa regler inom lagstiftningen som gynnar svenska företag jämfört med utlandsägda företag och filialer. I en departementspromemoria behandlas skillnader gällande utdelningar på näringsbetingade andelar, utskiftning från ekonomiska föreningar, koncernbidrag, kommissionärsförhållanden samt avräkningslagen.⁴⁹ I promemorian föreslås att utländska företag som hör hemma inom EES ska jämföras med svenska företag. Därutöver pågår två utredningar om internationell företagsbeskattning som ser över definitionen av näringsbetingade aktier. Ett första delbetänkande väntas i januari 2001.⁵⁰

2.3. Offentlig upphandling

I de allmänna riktlinjernas rekommendationer för Sverige för 2000 utpekade en fortsatt effektivisering av den offentliga upphandlingen som ett prioriterat område. Även i Inre marknadsrådets slutsatser betonas offentlig upphandling som ett viktigt område.

Upphandlingskommittén uppskattar den totala marknaden för offentlig upphandling i Sverige till ca 400 miljarder kronor per år, vilket motsvarar drygt 23 procent av BNP.⁵¹ Både antalsmässigt och värdemässigt domineras den svenska upphandlingen av förenklade upphandlingar, som svarar för ca 95 procent av *antalet* upphandlingar och 80 procent av *värdet* på upphandlingarna. Resten står direktivstyrda upphandlingar, s.k. EG-upphandlingar, för.

Av dessa EG-upphandlingar svarar utländska entreprenörer för ca 3 procent.⁵² För att stödja svenskt näringslivs deltagande i gränsöverskridande offentlig upphandling har den svenska

regeringen beviljat medel till projektet "Gränslösa affärer" som bygger på ett gemensamt arbete mellan näringslivsorganisationer, myndigheter och privata företag under perioden 1998-2001.

Sverige har genomfört alla EG-direktiv i svensk lag rörande offentlig upphandling.⁵³ Vad gäller efterlevnaden av regelverket är detta svårt att kontrollera. Enligt upphandlingskommittén saknar en inte obetydlig andel av de omkring 10 000 upphandlande enheterna resurser och kompetens att följa upphandlingsreglerna. Detta går enligt kommittén att åtgärda med program för kompetenshöjning och kvalitetsarbete. Det är däremot svårare att komma åt de upphandlande enheter som mer eller mindre uppsåtligt eller av oaksamhet underlåter att tillämpa reglerna om offentlig upphandling. Denna fråga utreds vidare i regeringskansliet.

Upphandlingskommittén kom med ett delbetänkande i december 1999.⁵⁴ Regeringen har tagit ställning till vissa delar av delbetänkandet och föreslår ett antal åtgärder som förenklar och förbättrar regelverket kring offentlig upphandling.⁵⁵ Åtgärderna omfattar bl.a. att anbud och anbudsansökningar både över och under tröskelvärden, ska kunna lämnas över internet.

3. Samhällsnyttiga tjänster och andra nätindustrier

Avregleringar av samhällsnyttiga tjänster har medfört stora samhällsekonomiska vinster. Till exempel visar beräkningar från Riksbanken att avregleringarna av telekom- och elmarknaderna bidragit med 0,3 procentenheters lägre inflation 1999 och förutses bidra med lika mycket i år.⁵⁶

3.1. Telekommunikation

Utvecklingen på den svenska telemarknaden fortsätter i positiv riktning. Konsumentutnyttjandet av både fast och mobil

⁴⁸ Proposition 1999/2000:100 "2000 års ekonomiska värproposition".

⁴⁹ Ds 2000:28 "Anpassningar på företagsbeskattningsområdet till EG-fördraget".

⁵⁰ Dir 1998:55 och 1998:74.

⁵¹ SOU 1999:139 "Effektivare offentlig upphandling: För fortsatt välfärd, trygghet och tillväxt".

⁵² SCB, 1999. Uppgiften gäller endast för 1997 och enbart för varor. Utländska dotterbolag i Sverige registreras som svenska och inte som utländska.

⁵³ Europeiska kommissionen "Resultattavlan för den inre marknaden", maj 2000.

⁵⁴ SOU 1999:139 "Effektivare offentlig upphandling: För fortsatt välfärd, trygghet och tillväxt".

⁵⁵ Proposition 1999/2000:128 "Offentlig upphandling i informationssamhället".

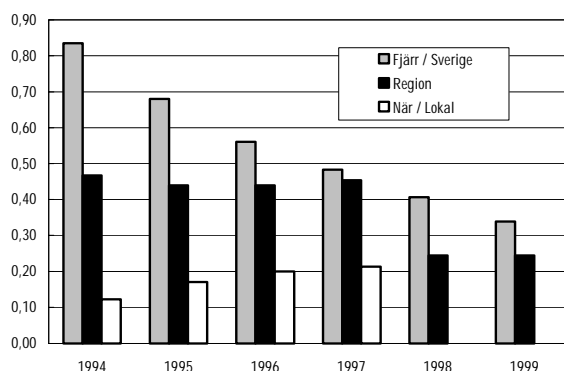
⁵⁶ Sveriges riksbank "Inflationsrapport", oktober 2000.

telefoni fortsätter att öka. De senaste åren har ett flertal åtgärder vidtagits för att öka konkurrensen mellan teleoperatörerna och värna om konsumentnyttan av reformerna.

Telekommunikationsmarknaden har vuxit både i värde och antal aktörer, från 33 företag 1998 till 176 företag 1999. Under 1999 ökade marknaden för fasta telefonitjänster med ca 4 procent till 26 miljarder kronor. Marknaden för nationella samtal domineras av Telia som hade 86 procent av samtalen under 1999 att jämföras med 93 procent 1998. Priserna på samtliga samtals-typer inom fast telefonitjänst har sjunkit under 1999.⁵⁷

Diagram 3. Telias prissättning för olika samtalstyper inom fast telefoni 1994-2000

Genomsnittspris per minut för ett tre minuters samtal (kronor)

Anm.: Fr.o.m. 1998 räknas när- och lokalsamtal som regionsamtal.
Källa: PTS, 2000.

Införandet av förval den 11 september 1999 var en stor förändring på den svenska telemarknaden. I och med förval behöver inte kunden slå ett prefix för att nå vald teleoperatörs nät. Utifrån ett konkurrensperspektiv blev reformen en stor framgång. Kunder söker sig i högre grad till

alternativa teleoperatörer. Operatörer som tidigare haft prefix-kunder erhåller en högre trafikvolym genom denna förenkling. Vid utgången av förra året var drygt 1,4 miljoner abonnenter förvals- eller prefixkunder, vilket motsvarar 23 procent av det totala antalet abonnenter. Drygt hälften av hushållen som gjort förval har valt

Telia som operatör och drygt en fjärdedel har valt Tele2.⁵⁸

Tillgång till infrastruktur är en förutsättning för att teleoperatörerna ska kunna tillhandahålla teletjänster. Marknaden för nätkapacitet har utvecklats positivt med fler företag och hård konkurrens. Telia är dock dominerande aktör. Tillgången till accessnät är emellertid förenad med stora problem och endast en liten del av marknaden är lönsam för direktanslutning av någon annan operatör än Telia.⁵⁹ Post- och telestyrelsen (PTS) har lämnat ett lagförslag om tillgången till accessnät till regeringen. Förslaget utreds för närvarande.

Under hösten 1999 infördes möjligheten för en abonnent på fast telefoni att behålla sitt telefonnummer vid byte av den teleoperatör abonnenten är direktansluten till, vilket ytterligare stärkt konkurrensen.⁶⁰

Antalet mobiltelefonabonnemang ökade under 1999 med drygt 1 miljon och vid första kvartalet i år uppgick antalet abonnemang till nästan 5,4 miljoner, motsvarande 0,6 abonnemang per invånare. Mobiltelefonmarknaden ökade med ca 20 procent under 1998 till 18 miljarder kronor.⁶¹ Marknaden för mobila teletjänster domineras av Telia som har 55 procent av marknaden, men konkurrenternas andelar växer och Telia tappade 5 procent av det totala marknadsvärdet till de övriga konkurrenterna under 1999. Efter att priserna för mobiltelefoni länge legat stilla, har de börjat sjunka från och med andra halvåret 1999.⁶²

I syfte att främja konkurrensen på marknaden för mobila teletjänster, ändrades lagen så att tillståndshavare som innehar ett telenät för mobila teletjänster fr.o.m. 1 maj i år är skyldiga att tillhandahålla överkapacitet i sitt mobila telenät till andra.⁶³ Överkapacitet ska tillhandahållas på begäran och på marknadsmässiga villkor.

Den 1 juli i år lagstodgades om en skyldighet för operatörer som varit minst fem år på mobiltelemarknaden att låta andra operatörer sända och ta emot meddelanden via deras nät, s.k. "nationell roaming". Nationell roaming ger

⁵⁹ Accessnätet är anslutningen till slutkunden.

⁶⁰ Detta gäller då kunden befinner sig inom ett och samma riktnummerområde. Proposition 1997/98:126 "Nummerfrågor".

⁶¹ Marknadsvärdet inkluderar samtrafikavgifter.

⁶² PTS "Svensk telemarknad 1999", juni 2000.

⁶³ Proposition 1999/2000:57 "Ökad konkurrens på mobiltelemarknaden".

⁵⁷ PTS "Svensk telemarknad 1999", juni 2000.

⁵⁸ PTS "Förändringar på teleområdet - mätning 3", september 2000.

möjligheter för operatörer som har tillstånd för eget nät, men saknar täckning i ett visst område, att verka i hela Sverige. Lagändringarna angående nationell roaming har nyligen trätt i kraft och kan inte väntas påvisa några konkreta resultat förrän efter tilldelningen av de nya mobilteletillstånden. Fyra licenser för UMTS-tillstånd (IMT 2000), även kallat tredje generationens mobiltelefoni, kommer att delas ut i november 2000 efter prövning av PTS.⁶⁴

Utöver lagändringar upprätthålls en effektiv konkurrens på marknaden via PTS som utövar kontinuerlig tillsyn över teleoperatörerna, vilket exempelvis är en starkt bidragande faktor till de sjunkande taxorna inom mobiltelefonin.

3.2. Energi

Elmarknaden avreglerades 1996, vilket innebar att konkurrens infördes i handel och produktion av el. Elnätsverksamheten är ett s.k. naturligt monopol som regleras och övervakas av Energimyndigheten.

Den 1 november 1999 togs kravet på timmätare vid byte av elleverantör bort, vilket innebär att alla kunder kan byta elleverantör utan kostnad. Detta har ökat konkurrenstrycket till fördel för de små elkonsumenterna. Enligt en rapport från Riksrevisionsverket anger 10 procent av konsumenterna på elmarknaden att de har bytt elleverantör.⁶⁵

Samtidigt som nya företag kommit in på marknaden har antalet elhandelsföretag minskat till följd av att allt fler kommunala och mindre energiföretag blivit uppköpta. I några fall har industriföretag, oljebolag och intresseorganisationer gått in som delägare i elhandelsbolag. År 1990 stod de tio största elproducenterna i Sverige för ca 95 procent av elproduktionen, vilket kan jämföras med situationen 1999 då sex elproducenter stod för lika stor andel av elproduktionen. På den gemensamma nordiska elmarknaden blir dock andelen lägre då Sveriges elproduktion utgör ca 40 procent av densamma. Sedan 1996

har det utländska ägandet i de svenska elproducerande företagen ökat markant.⁶⁶

Naturgas svarar för ca 2 procent av Sveriges totala energitillförsel, vilket kan jämföras med ca 20 procent i övriga EU. En ny naturgaslag trädde i kraft den 1 augusti 2000. Lagen innebär att naturgasmarknaden inledningsvis öppnas dels för kunder med naturgaseldad kraftproduktion och dels för kunder med en förbrukning på mer än 25 miljoner kubikmeter naturgas.⁶⁷ Det innebär att ca 47 procent av naturgasmarknaden öppnas för konkurrens. Regeringen räknar med att hela naturgasmarknaden kan avregleras senast den 1 januari 2006.

3.3. Transporter

Den nya konkurrenssituationen på transportmarknaden har skapat en marknad där konsumenterna ställer allt högre kvalitets- och servicekrav. För att underlätta att dessa krav får gehör har riksdagen successivt beslutat om en transportpolitik som innebär ökad konkurrens såväl mellan som inom varje transportslag.

Flygtrafik

I de allmänna riktlinjerna får Sverige rekommendationen att förbättra konkurrensen inom flygtransporter. Sedan avregleringen av inrikesflyget 1992 har prisnivån på biljetter varit oförändrad och på vissa sträckor har biljettpriserna t.o.m. stigit. SAS ställning på den svenska inrikesmarknaden har under 1999 ytterligare stärkts genom att Braathens Malmö Aviation lade ner inrikestrafiken från Arlanda. Detta innebär att konkurrensen på den svenska inrikesmarknaden nästan helt försvunnit.

Diagram 4. Prisutveckling för privatresor med inrikesflyg jämfört med konsumentprisindex 1990–1999

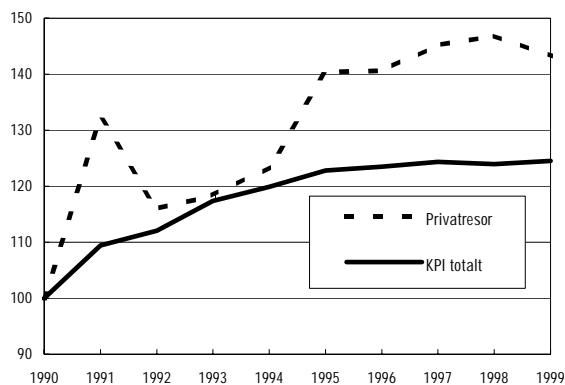
1990=100

⁶⁴ PTS "Svensk telemarknad 1999", juni 2000.

⁶⁵ Riksrevisionsverket 2000:20 "Kunden är lös! - konsumenternas agerande på de omreglerade el- och telemarknaderna".

⁶⁶ Exempel på detta är tyska PreussenElektra, franska EdF och finländska Fortum. Energimyndigheten "Elmarknaden 2000", maj 2000.

⁶⁷ SFS 2000:599 "Naturgaslag"

Källa: SCB, 2000.

Konkurrensverket, som är övervakande myndighet, bevakar aktivt utvecklingen inom inrikesflyget. I november 1999 stämde Konkurrensverket SAS för missbruk av dominerande ställning efter anmälan från Braathens Malmö

Aviation. SAS har dock överklagat beslutet och Marknadsdomstolen har upphävt Konkurrensverkets beslut tills dess överklagan behandlats någon gång under år 2000. Konkurrensverket har under augusti 2000 även ingripit mot misstänkt kartellbildning mellan SAS och Skyways.⁶⁸

Järnvägstrafik

Sverige får i de allmänna riktlinjerna rekommendationen att förbättra konkurrensen inom järnvägssektorn. Marknaden för persontransporter har sedan 1988 genomgått en successiv avreglering och godstrafiken på järnväg har helt avreglerats. Statens järnvägar (SJ) är numera utsatt för konkurrens inte bara från andra trafikslag utan även från andra operatörer på järnvägsområdet. Vidare kan all persontrafik som SJ bedömer som olönsam upphandlas i konkurrens.

Den statliga upphandlingen av olönsam järnvägstrafik med trafikstart år 2000 visar att det finns potential att utveckla järnvägstrafiken. Upphandlingen resulterade i att tre nya operatörer etablerade sig på marknaden. En av de nya operatörerna som övertagit trafiken på Väst kustbanan gick emellertid i konkurs i juni. Efter förhandlingar mellan staten och SJ, som resulterade i att SJ övertog trafiken på Väst kustbanan, kunde dock trafikstörningarna och svårigheter för konsumenterna minimeras. Mot denna bakgrund

beslutade Riksdagen att justera gällande regelverk, bl.a. att SJ inte längre kan återta trafik efter att en avtalsperiod upphört utan att trafiken ska upphandlas på nytt.⁶⁹

Konkurrensen inom järnvägssektorn har lett till lägre kostnader, och därigenom prissänkningar. SJ:s andel av antalet personkilometer på järnväg beräknas uppgå till ca 70 procent 2000 att jämföra med 97 procent 1999.⁷⁰

Vägtransporter

Utbudet av busstrafik är i stort sett oförändrat sedan den kraftiga ökningen under första halvåret 1999. Det finns dock indikationer på att resandet sakta ökar. De fyra största operatörerna har idag cirka hälften av busstrafikmarknaden. Det finns även ett stort antal små operatörer medan antalet medelstora operatörer har minskat kraftigt.

Huvuddelen av busstrafiken i landet utförs i den lokala och regionala kollektivtrafiken, för vilken kommuner och landsting har ett gemensamt ansvar. Andelen lokal och regional busstrafik som upphandlas i konkurrens har stadigt ökat under 1990-talet. Idag är över 90 procent av trafiken upphandlad i konkurrens mellan olika operatörer. Upphandlingen har inneburit kraftigt sänkta kostnader för beställarna och fördelar för konsumenterna.

3.4. Post

Monopolet på regelbunden befördran av brev upphörde den 1 januari 1993, vilket innebar att den svenska postmarknaden avreglerades helt. Posten AB är fortfarande den enda operatören med ett rikstäckande distributionsnät medan övriga operatörer är förhållandevis små och bedriver verksamhet lokalt. Posten AB hade 1999 en brevmarknadsandel på 95 procent. Situationen för lokalpostföretagen har stabiliserats under 1999 och vid årsskiftet 1999/2000 hade 64 företag tillstånd att bedriva postverksamhet.⁷¹

Konkurrensen har lett till bättre villkor för konsumenterna i form av lägre priser, förbättrad

⁶⁹ Proposition 1999/2000:78 "Ändrad verksamhetsform för SJ m.m."; Betänkande 1999/2000:TU11; Rskr 1999/2000:238.

⁷⁰ SJ "Årsredovisning 1999" och Näringsdepartementet.

⁷¹ PTS "Service och konkurrens III", februari 2000.

⁶⁸ Luftfartsverket "Flygets utveckling 1999 - en sektorredovisning", 2000.

kvalitet på tjänsterna och ett större tjänsteutbud. Förändringarna är tydligast avseende segmentet för stora sändningar, vilket är det område där Posten AB möter störst konkurrens, i första hand från CityMail Sweden AB. CityMail har mellan 1998 och 1999 ökat sin andel av den totala brevmarknaden till knappt 5 procent.⁷²

Post- och telestyrelsen (PTS) har fått en utökad medlingsroll avseende samtliga distributörers tillgång till delar av infrastrukturen. I

oktober 1999 gav regeringen PTS i uppdrag att bl.a. ta initiativ till och organisera förhandlingar avseende dels Svensk Adressändring AB, dels eftersändningssystemet. Ett bättre samutnyttjande av den postala infrastrukturen får anses ha uppnåtts genom PTS insatser under året.⁷³

4. Forskning och utveckling

Sverige satsar alltjämt mer på forskning och utveckling i förhållande till BNP än andra länder, ca 4 procent jämfört med 2 procent i övriga EU-länder. Den övervägande delen, ca tre fjärdedelar, av FoU-investeringar sker i företagssektorn, främst i de större företagen.

En ny myndighetsstruktur för forskningsfinansiering inrättas den 1 januari 2001 samtidigt som forskningsområdet tillförs ytterligare ca 1,3 miljarder kronor under åren 2000 till 2003. Syftet med den nya organisationen är bl.a. att främja samarbete mellan forskningsområden, förbättra spridning av forskningsresultat och kraftsamla resurser till prioriterade områden. Bland prioriterade forskningsområden märks biovetenskap, IT samt utbildning.⁷⁴

II. B. KAPITALMARKNADER OCH FINANSIELLA TJÄNSTER

Det finansiella systemet bör vara effektivt och tillgodose såväl samhällets krav på stabilitet som konsumenternas intresse av ett gott skydd. I linje med detta mål har den finansiella lagstiftningen under året reformerats ytterligare.

1. Lagförslag och regelverk

1.1. Utveckling av lagstiftningen

En ny försäkringsrörelselagstiftning trädde i kraft 1 januari 2000 i konkurrens- och produktutvecklingssyfte. Den innebär en modernisering av rörelsereglerna och en renodling av tillsynen över de svenska försäkringsbolagen. Därutöver har riksdagen under året beslutat om vissa nya regler för försäkringsbolag och understödsföreningar, vilka innebär att dessa företags ansvar för den finansiella stabiliteten tydliggörs, samtidigt som tillsynsmyndighetens, Finansinspektionens, möjligheter att bedriva grupp-baserad tillsyn stärks. Detta leder till ett ökat skydd för försäkringstagarnas tillgångar och därigenom även till att försäkringsföretagens åtagande enligt försäkringsavtal kan infrias i än högre utsträckning.⁷⁵

I syfte att stärka allmänhetens förtroende för finansmarknaden har en ny insiderlagstiftning föreslagits.⁷⁶ Straffrättsligt innebär ändringarna såväl straffskärpningar som en utvidgning av vad som utgör brottslig verksamhet.

Under året har också ett EG-direktiv om slutlig avveckling i system för överföring av betalningar och värdepapper genomförts i svensk rätt.⁷⁷ Syftet är att stärka stabiliteten i det finansiella systemet genom att reducera de rättsliga riskerna vid avveckling av förpliktelser på finansmarknaden. Strävan har varit att göra de svenska reglerna generella och inte begränsade till aktörerna på finansmarknaden.

En annan åtgärd som förbättrat marknadens funktionssätt är att noterade publika aktiebolag sedan den 10 mars 2000 har möjlighet att förvärva och överlåta egna aktier.

1.2. Ändringar av övervakningen

Sedan 1991 utövar en enda myndighet - Finansinspektionen - tillsyn över de finansiella företagen på försäkrings-, kredit- och värdepappersmarknaderna. Inom den finansiella

⁷² Ibid.

⁷³ Proposition 2000/01:1 "Budgetproposition för år 2001".

⁷⁴ Proposition 2000/01:1 "Budgetproposition för år 2001".

⁷⁵ Genom dessa regler genomförs EG-direktivet om extra tillsyn över försäkringsföretag som ingår i en försäkringsgrupp (98/78/EG).

⁷⁶ Lagstiftningen föreslås bli uppdelad i två lagar: Insiderstrafflagen och Lagen om anmälningsskyldighet för vissa innehav av finansiella instrument. Proposition 1999/2000:109 "Ny insiderlagstiftning m.m.".

⁷⁷ Finality-direktivet, (98/26/EG).

sektorn pågår för närvarande en utveckling mot stora, internationellt verksamma finansiella konglomerat, dvs. koncerner där såväl bank- som försäkringsföretag ingår. En annan utvecklingstendens är att metoderna för företagens riskhantering blir allt mer avancerade. Dessa förändringar gör en mer flexibel tillsyn nödvändig.

Finansinspektionen har därför under året omorganiserat sin verksamhet för att utveckla en helhetssyn på företagens finansiella styrka och risktagande. Nya föreskrifter för kapitaltäckning och stora exponeringar trädde i kraft den 1 juli 2000.⁷⁸ Finansinspektionen tecknade i oktober ett nytt samarbetsavtal med sina motparter i Finland, Danmark och Norge. Den nya överenskommelsen berör hela finansmarknadsområdet.

2. Strukturomvandling inom finansiell sektor

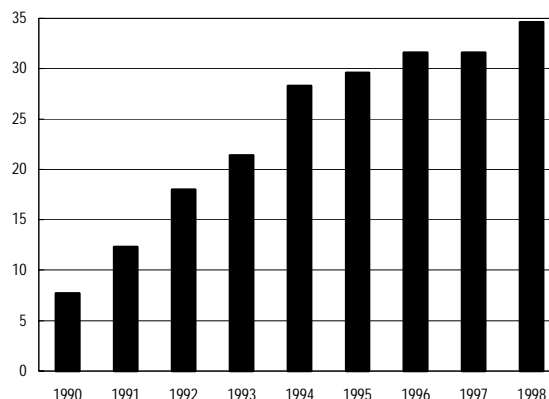
2.1. Marknadsutveckling

Den strukturella omdaning av börshandeln fortsätter. OM-Gruppen, som bildades 1998 genom en sammanslagning av OM och Stockholms Fondbörs, har under de senaste åren initierat en rad samarbeten med andra marknadsplatser runt om i världen. OM bedriver även ett samarbete med börserna i Köpenhamn, Oslo och Reykjavik (Norex) som syftar till att bilda en nordisk plattform för börshandel. De baltiska börserna har visat intresse av att delta i Norex.

Staten har avvecklat sitt ägande i den svenska clearing- och avvecklingsorganisationen Värdepapperscentralen (VPC). Nya ägare är de fyra storbankerna Föreningssparbanken, Svenska Handelsbanken, MeritaNordbanken och SEB.

Diagram 5. Utländsk ägarandel på Stockholmsbörsen 1990–1998

Procent

Källa: SCB.

Det utländska ägandet på Stockholmsbörsen ökade starkt under 1990-talet, från 7,7 procent av det totala börsvärdet 1990 till 34,6 procent år 1998.

Den totala svenska fondförmögenheten ökade under 1999 från 454 till 720 miljarder kronor och nettosparandet från 41 till 55 miljarder kronor.⁷⁹ Det ökade aktieintresset har främjats av att privatpersoner via internet fått lägre transaktionskostnader och bättre tillgång till aktiemarknadsinformation, samt av den goda utvecklingen på Stockholmsbörsen.

2.2. Strukturomvandling av bank- och försäkringssektorerna

Inom banksektorn sker en fortsatt integration, främst inom Norden men även inom det större Östersjöområdet. Koncentrationsgraden på den svenska marknaden är hög med fyra stora koncerner som kraftigt dominerar marknaden för banktjänster. Hårdnande konkurrens från mindre inhemska aktörer och utländska banker och värdepappersbolag har emellertid lett till att storbankernas marknadsandel inom in- och utlåning har pressats tillbaka ungefär 10 procentenheter under 1990-talet till omkring 80 procent. Storbankernas andel av fondmarknaden minskade under 1999 med ett par procentenheter till 83 procent.

⁷⁸ Proposition 1999/2000:94 "Moderniserade kapitaltäckningsregler m.m.".

⁷⁹ Institutionella investerares värdepappersinvesteringar uppgick 1999 till 38 procent av BNP.

De svenska bankerna inriktar sig kraftfullt mot s.k. "home-banking" där utbyggnaden av internetanvändningen står i fokus. Svenska banker tillhör de som har högst andel internetkunder i världen och 27 procent av svenskarna använder internetbanker.⁸⁰

Den svenska ålderspensionsreformen med premiepensionsval under hösten innebär ökad efterfrågan för kapitalförvaltningstjänster i bankerna. En annan märkbar effekt är att intresset av att placera fondsparandet på utländska marknader ökar.⁸¹ Utländska fondbolag har också ökat penetrationen av den svenska marknaden. I premiepensionssystemet är närmare hälften av fondbolagen utländska.

Försäkringsmarknaden har under senare år präglats av väsentliga strukturförändringar, vilket har fått till följd att några få bolag är kraftigt dominerande. Försäkringsmarknaden präglas även av stora förändringar när det gäller försäljning, marknadsförings- och distributionskanaler där internet spelar en allt viktigare roll. Många företag ingående i försäkringskoncerner erbjuder numera även vissa traditionella banktjänster, ofta via internet. Utländska bolags intresse för den svenska marknaden har hittills varit måttligt. Någon större omfattning har inte heller den gränsöverskridande verksamheten.

3. Små och medelstora företags finansiering

I de allmänna riktlinjerna får Sverige rekommendationen att underlätta tillgången till riskkapital, särskilt för små företag utanför högteknologisektorn, samt att se över beskattningssituationen för riskkapital och att uppmuntra olika former av personalägande.⁸² Även i Inre marknadsrådets slutsatser läggs vikt vid att alla medlemsländer bör underlätta tillgången till riskkapital, särskilt i företags startskede.

Hela den svenska riskkapitalmarknaden har vuxit kraftigt i volym och bredd under de senaste åren och tillgången på riskkapital bedöms vara god i Sverige. År 1999 hade Sverige den högsta ökningen av riskkapital per invånare bland EU-länderna, och över 60 procent av riskkapitalinvesteringarna gick till företag utanför teknologisektorn.⁸³ Antalet riskkapitalbolag har ökat dramatiskt de senaste åren och uppgick i augusti 2000 till närmare 200 stycken.⁸⁴ Tillsammans förvaltade de 173 miljarder kronor, av vilka 81 miljarder var investerade.⁸⁵

Det privata riskkapitalet har sökt sig vidare till allt tidigare faser i affärsutvecklingen och till nya geografiska regioner där intresset tidigare i huvudsak kom från statliga aktörer. Statliga Sjätte AP-fonden är dock fortfarande en av de största aktörerna på riskkapitalmarknaden med ett fondkapital på över 20 miljarder kronor. Totala investeringar i företag i sidd- och uppstartsfaserna tiofaldigades mellan 1998 och 1999, vilket ledde till att Sverige hade EU:s högsta

andel investerat riskkapital i nya företag 1999.⁸⁶ Även antalet företagskuvöser har ökat kraftigt.⁸⁷ Den goda tillgången till riskkapital inom inte minst tillväxtsektorer maskerar dock problemet för företag att få tillgång till så kallat kompetent kapital, där en överföring av finansiellt kapital kombineras med en överföring av kunnande inom teknik och företagsledning.

Regeringen satsar nu på att förbättra de institutionella förutsättningarna och därmed underlätta investeringar av ägarkapital i små och medelstora företag. För att förbättra möjligheten att bygga upp internt riskkapital, speciellt för små företag, föreslogs i budgetpropositionen för år 2000 utvidgade avsättningsmöjligheter till de s.k. periodiseringsfonderna.⁸⁸ Samtidigt med detta föreslogs att återföringstiden, dvs. den beskattningsfrist som avsättningen av kapital kan

⁸⁰ Connectis, oktober 2000.

⁸¹ Andelen utländska värdepapper i de svenska bankernas portföljer var 9 procent i juni 2000. Motsvarande siffra för försäkringsbolagen var 20 procent.

⁸² Se även rekommendationerna i Europeiska kommissionens "Handlingsplan för Riskkapital", 1998.

⁸³ Europeiska kommissionen "Priority areas for Community financial action to support growth in the EU through innovation in the new economy", (ECFIN/514/00-EN), augusti 2000.

⁸⁴ Förvärv & Fusioner Förlag "Tjur-rusning på nya investeringar", 2000.

⁸⁵ Veckans Affärer, nr 35, 2000 "Sveriges 200 riskkapitalbolag".

⁸⁶ Enligt European Venture Capital Association uppgick riskkapitalinvesteringarna i Sverige till drygt 11 miljarder kronor 1999. Av dessa gick drygt 8 procent till företag i siddfasen.

⁸⁷ Företagskuvösverksamhet innebär att en riskkapitalist förser entreprenörer med kapital, gemensamma lokaler, IT-stöd, juridiskt stöd och annat som underlättar och påskyndar uppbyggnaden av ett företag.

⁸⁸ Proposition 1999/2000:1 "Budgetpropositionen för 2000".

innebära, skulle förlängas från 5 till 6 år. En vidare föreslagen reform är att även förluster på marknadsnoterade delägarätter ska ingå i kvittningsrätten mot vinster på onoterade aktier.⁸⁹

Från och med 1999 års taxering ändrades reglerna för beskattning av personaloptioner, så att beskattningen skjuts upp till dess den anställde utnyttjar eller överlåter optionen.⁹⁰ En eventuell värdestegring på aktien efter utställandet av optionen och fram till utnyttjandet beskattas som inkomst av tjänst.⁹¹ Arbetsgivaravgiften på 33 procent tas ut vid samma tillfälle. Om en anställd flyttar från Sverige efter den tidpunkt då optionen kan utnyttjas, utfaller beskattning oavsett om optionen lösts in eller ej. På detta område har inga ytterligare regeländringar aviserats.

II. C. ÖVRIGA REFORMER MED PÅVERKAN PÅ PRODUKT- OCH KAPITALMARKNADER

1. Privat samfinansiering

Arlandabanan är hittills det enda projektet i Sverige där finansiering skett genom privat samfinansiering s.k. "Private Public Partnership" (PPP). Regeringen tillsatte i början av året en arbetsgrupp inom regeringskansliet för att utreda möjligheten att finansiera ytterligare infrastrukturprojekt med alternativ finansiering. Regeringens mål med alternativ finansiering av infrastruktur är bl.a. att möjliggöra en effektiv riskfördelning mellan berörda parter, att möjliggöra att infrastrukturinvesteringar kan genomföras snabbare och att möjliggöra att infrastrukturinvesteringar kan genomföras med lägre belastning av statsbudgetens anslag på kort eller lång sikt. Arbetsgruppen föreslår att Vägverket och Banverket ges i uppdrag att, med bistånd av en särskild delegation, snabbt inleda upphandlingsarbetet av partnerskapslösningar för fyra väg- och järnvägsprojekt.

2. Integration av miljöfrågor

Sverige har sedan början av 1990-talet använt ekonomiska styrmedel i form av miljöskatter och miljöavgifter i miljöpolitiken. I 2000 års vårproposition framhölls att en ökad miljörelatering av skattesystemet genom grön skatteväxling är nödvändig för att kunna förverkliga regeringens och riksdagens mål på miljöområdet. I budgetpropositionen för år 2001 föreslås en sådan

miljörelatering i form av högre skatt på energi och lägre skatt på arbete. Skatteväxlingen uppgår till 3,3 miljarder kronor.

I skrivelsen "En miljöorienterad produktspolitik" redovisar regeringen en strategi för hur det fortsatta arbetet på detta område bör bedrivas i Sverige, inom EU och globalt.⁹² Regeringen anser också att ett mer samlat grepp bör tas vad gäller IT och miljö. Därför tillsätts ett särskilt forum för IT och miljö för att kartlägga hur IT-tillämpningar i högre grad kan utnyttjas för att minska miljöpåverkan och främja en hållbar utveckling.⁹³

⁸⁹ Proposition 1999/2000:100 "2000 års ekonomiska vårproposition".

⁹⁰ Proposition 1997/98:133 "Beskattning av personaloptioner".

⁹¹ De flesta länder inom EU beskattar personaloptioner som inkomst av tjänst.

⁹² Skr 1999/2000:114 "En miljöorienterad produktpolitik".

⁹³ Proposition 1999/2000:86 "Ett informationssamhälle för alla".

III. FORTSATT REFORMAGENDA

Sverige har vidtagit åtgärder inom de områden som pekas ut i de Sverigespecifika rekommendationerna i de allmänna riktlinjerna. Fortfarande återstår dock reformarbete inom flera områden. Även fortsättningsvis kommer därför arbetet med att driva på och följa upp genomförda reformer att prioriteras. Pågående och planerade åtgärder kan sorteras in under de fem rubrikerna i detta avsnitt.

1. Lägre konsumentpriser och ökad konsumentnytta

Regeringen fäster stor vikt vid att genomförda reformer på produkt- och kapitalmarknaderna leder till lägre konsumentpriser och ökad konsumentnytta.

- Konsumentverket tillförs totalt 20 miljoner kronor under en treårsperiod för att genomföra en satsning på internetbaserad konsumentinformation.
- Tio miljoner kronor avsätts under 2001 för bl.a. riktad konsumentinformation till t.ex. invandrare, barn och funktionshindrade.
- Regeringen kommer i en proposition i vinter att redovisa förslag till hur konsumentpolitiken ska utformas de närmaste åren. Propositionen ska dessutom utgöra ett nationellt handlingsprogram för konsumentpolitiken.
- Sverige har fattat beslut om upprättandet av en s.k. "Euroguichet", dvs. ett informationscenter för gränsöverskridande konsumentfrågor.
- Konkurrensverket, Kommerskollegium och NUTEK ska i ett gemensamt projekt analysera faktiska pris- och kostnadsskillnader mellan Sverige och övriga Europa på bl.a. byggmaterialområdet.⁹⁴
- Sverige och Storbritannien genomför tillsammans en internationell prisstudie för varumärkesskyddade varor med syftet att öka konsumenternas intresse för och kunskap om den inre marknaden.

2. Främja konkurrens i Sverige och inom EU

Konkurrensen i Sverige och på den inre marknaden behöver stärkas ytterligare.

- Sverige fortsätter att verka för att parallellimport av varumärkesskyddade varor ska tillåtas även från länder utanför EES-området.
- Inom statsförvaltningen har ett omfattande arbete inletts med att kartlägga och informera om tillämpningen av ömsesidigt erkännande.
- Regeringen har tillsatt en utredning i syfte att skapa effektivare regler för bekämpning av konkurrensbegränsningar.⁹⁵
- Konkurrensverket ska i sina konkurrensanalyser på lokal nivå uppmärksamma eventuellt förekommande etableringshinder inom bl.a. detaljhandeln och byggsektorn.⁹⁶
- Utformningen av de framtida regler som ska ersätta det nuvarande svenska gruppundantaget för kedjor i detaljhandeln bereds inom regeringskansliet hösten 2000.
- En departementspromemoria om offentlig näringsverksamhet på konkurrensutsatta marknader utarbetas under hösten 2000.
- Rådet för konkurrens på lika villkor mellan privat och offentlig sektor ska redovisa sina erfarenheter och förslag i slutet av år 2000.
- Ekonomistyrningsverket ska få i uppgift att överväga generella regler för myndigheters avgiftsfinansierade och konkurrensutsatta verksamhet.⁹⁷

3. Fortsatta åtgärder för effektivare samhällsnyttiga tjänster

Det krävs fortsatta åtgärder för att de omfattande reformerna inom främst tele-, el-, post- och transportmarknaderna ska få fullt genomslag för konsumenterna.

- Affärsverket SJ ombildas med början vid årsskiftet 2000/2001 till ett eller flera aktiebolag för att ge SJ möjlighet att

⁹⁵ Dir 2000:40.

⁹⁶ Enligt regeringsbeslut i mars 2000.

⁹⁷ Proposition 1999/2000:140 "Konkurrenspolitik för förnyelse och mångfald".

⁹⁴ Enligt regeringsbeslut i mars 2000.

konkurrera på lika villkor som de nya tågoperatörerna.⁹⁸

- Regeringen avser att under hösten utforma direktiven för en mer genomgripande översyn av järnvägslagstiftningen mot bakgrund av utvecklingen mot ökande konkurrens och en ökad internationalisering av järnvägstrafiken.
- Den svenska telelagstiftningen ses över i syfte att erforderliga anpassningar ska göras till det nya EU-regelverket om elektroniska kommunikationer senast 2002.
- Regeringen avser i enlighet med EU-beslut att öppna accessnäten på telemarknaden för andra operatörer från och med januari 2001.
- En utredning pågår om behovet av att förändra regelverket för elnätverksamhet och tillsyn av denna. Det gäller särskilt tydligare gränsdragning mellan nätverksamhet och konkurrensutsatt verksamhet.
- Riksrevisionsverket planerar att se över tillsynsmyndigheternas arbete på el- och telemarknaderna för att ytterligare förstärka konsumentnyttan.⁹⁹

4. Stärkta kapitalmarknader

En rad åtgärder genomförs för att stärka kapitalmarknaderna och för att skapa bättre marknadsmässiga förutsättningar för företag.

- En proposition kommer under vintern 2000/2001 att läggas fram för riksdagen med förslag om förändringar i koncernbidragsreglerna för att jämställa lagstiftningen mellan inhemska och utländska bolag.
- Schablonbeskattningen av utländska skadeförsäkringsföretag ses över i en utredning som senast i januari 2001 ska föreslå ett avskaffande av gällande särregler och föreslå regler som jämställer utländska och svenska skadeförsäkringsföretag.¹⁰⁰
- En ny myndighet för företagsutveckling inrättas från och med den 1 januari 2001.

Myndigheten ska utgöra en kontaktpunkt för entreprenörer för bl.a. finansieringsfrågor.¹⁰¹

---

⁹⁸ Proposition 1999/2000:78 "Ändrad verksamhetsform för SJ m.m."

⁹⁹ Riksrevisionsverket 2000:20 "Kunden är lös! - konsumenternas agerande på el- och telemarknaderna".

¹⁰⁰ Dir 1998:11.

---

¹⁰¹ Proposition 1999/2000:71 "Vissa organisationsfrågor inom näringspolitiken".

- En utredning av de näringsrättsliga reglerna för försäkringsbolag ser över eventuella hinder som dagens tillgångsregleringar kan tänkas bli vid en mer konkurrensutsatt situation.¹⁰²
- En utredning har tillsatts under 2000 för att se över nuvarande reglering av värdepappersfonder och andra företag för kollektiva investeringar mot bakgrund av den senaste tidens ökade betydelse av värdepappersfonder för allmänhetens sparande.¹⁰³

5. Effektivisering av offentlig verksamhet

Mot bakgrund av den offentliga sektorns relativa betydelse för svensk ekonomi fortsätter åtgärder för att effektivisera offentlig verksamhet.

- Ett s.k. "benchmarkingprojekt" startade 1999 för att skapa incitament till ökad effektivitet och produktivitet i den kommunala sektorn. En utvärdering har visat på stora potentiella ekonomiska vinster.¹⁰⁴ I budgetpropositionen för 2001 föreslås att projektet fortsätter och utvidgas.
- Upphandlingskommittén ska i sitt slutbetänkande senast i december 2000 redovisa bl.a. vilka avvägningar en upphandlande enhet ska göra när enheten ska anta det anbud som är det ekonomiskt mest fördelaktiga samt undersöka möjligheterna att upphandla lokalt.
- Upphandlingskommitténs förslag om möjligheter till marknadsskadeavgift och lämplig organisation för effektivare offentlig upphandling bereds inom regeringskansliet.
- Frågan om privat samfinansiering av infrastrukturprojekt kommer att fortsätta beredas inom regeringskansliet.

---

¹⁰² Dir 2000:15.

¹⁰³ Dir 1999:108.

¹⁰⁴ Ds 2000:48 "Snabbt och riktigt, utvalt och viktigt - förslag till kommunal databas".

Bilaga A. KONSUMENTNYTTAN AV EKONOMISKA REFORMER

Ekonomiska reformer på produkt- och kapitalmarknaderna syftar till att få till stånd en ökad konkurrens, bättre fungerande marknader och ökad effektivitet. Det yttersta syftet är dock att dessa reformer ska komma konsumenterna till del i form av ett ökat utbud av varor och tjänster till ett lägre pris och med bättre kvalitet. I allmänhet tar det emellertid lång tid innan en ekonomisk reform får fullt genomslag för konsumenterna. Det finns därför ett stort behov av uppföljning och utvärdering av genomförda reformer.

För att en reform ska kunna betraktas som framgångsrik bör den resultera i:

1. en ökad konkurrens mellan aktörer genom minskade hinder för etablering och handel,
2. lika tillgång till infrastruktur för alla operatörer samt förhindrande av missbruk av dominerande ställning och möjligheter till korssubventionering samt
3. förbättrad information till konsumenterna för att det ökade utbudet ska få genomslag i lägre priser och bättre kvalitet.

Konkurrenspolitiken och konsumentpolitiken syftar till att med olika medel säkerställa att produkt- och kapitalmarknaderna fungerar till nytta för konsumenterna.¹⁰⁵ För att säkerställa detta mål samarbetar ansvariga statliga myndigheter. Under år 2000 bedrivs ett gemensamt projekt mellan Konkurrensverket och Konsumentverket i syfte att främja en tydlig pris- och kostnadsinformation inom områden som t.ex. finansiella tjänster och elmarknaden.

Konsumentorganisationerna är viktiga för konsumentpolitikens utveckling, framför allt som opinionsbildare inom olika sakområden. I dag är det en stor bredd bland de organisationer som har konsumentpolitiskt arbete på sitt program, men det finns även två paraplyorganisationer som uteslutande arbetar med konsumentfrågor; Sveriges Konsumentråd och Sveriges Konsumenter i Samverkan. Dessa organisationer bedriver ett aktivt arbete med egna nationella kampanjer och stort engagemang i

såväl EU-frågor som övriga internationella frågor.

De svenska konsumenterna har ett relativt starkt inflytande som remissinstanser i utformningen av lagstiftningen. Den svenska lagstiftningen på konsumentområdet är till stora delar baserad på EG-lagstiftning och det finns möjligheter för svenska konsumentorganisationer att genom europeiskt samarbete ha inflytande vid framtagandet av direktiv och förordningar. Svenska konsumentorganisationer har också möjlighet att på olika sätt, t.ex. genom remissförfarande, medverka i det nationella genomförandet av EG-direktiv på konsumentområdet. Den del av lagstiftningen på konsumentområdet som stiftas utöver EG-lagstiftningen initieras ofta i statliga utredningar och kommittéer, där konsumentorganisationerna regelmässigt bereds plats.

Konsumentpolitiska kommittén har haft i uppdrag att se över konsumentpolitiken till följd av de stora förändringar samhället genomgått på senare år. I dess slutbetänkande från april 2000 lämnade kommittén ett stort antal förslag inom olika konsumentpolitiska områden.¹⁰⁶ Det gäller t.ex. konsumentpolitikens mål, kommunal konsumentverksamhet, frivilliga organisationer, finansiella tjänster, hushållsekonomiska analyser, konsumentinformation om dagligvaror, rådgivning inför bostadsköp och konsumentaspekter på nya konkurrensutsatta marknader. Regeringen kommer i en proposition i vinter att ta ställning till kommitténs förslag. Propositionen syftar också till att utgöra ett nationellt handlingsprogram för konsumentpolitiken.

Det övergripande målet på EU-nivå är att konsumenterna ska ha en stark ställning på den inre marknaden och att konsumenternas intresse och inflytande ska främjas i ett integrerat Europa. Sverige har för detta syfte fattat beslut om upprättandet av en s.k. "Euroguichet", dvs. ett informationscenter för gränsöverskridande konsumentfrågor. Dessutom har regeringen överlämnat en proposition om att utländska konsumentorganisationer i en EES-stat ska kunna väcka talan i svensk domstol.¹⁰⁷ Syftet är att stärka konsumentskyddet vid gränsöver-

¹⁰⁵ Proposition 1999/2000:140 "Konkurrenspolitik för förnyelse och mångfald".

¹⁰⁶ SOU 2000:29 "Starka konsumenter i en gränslös värld".

¹⁰⁷ Proposition 2000/01:34 "Talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer".

skridande överträdelser. Den nya lagstiftningen
föreslås träda i kraft 1 januari 2001.

Bilaga B. ÖVERGÅNGEN TILL EN KUNSKAPSBASERAD EKONOMI

Övergången till en kunskapsbaserad ekonomi omfattar många olika aspekter. I denna bilaga koncentreras framställningen till utvecklingen inom informations- och kommunikationsteknologi (IKT).¹⁰⁸

1. Sveriges IKT-utveckling: slumpartad utveckling eller framsynt politik?

De senaste fem årens utveckling inom sektorn för informations- och kommunikationsteknologi i Sverige har varit uppseendeväckande. En mängd nya företag har etablerats och sysselsättningen har ökat markant. På börsen ökade antalet IKT-företag från 12 till 76 mellan juni 1996 och december 1999. På hushållssidan har antalet användare av internet och mobiltelefoner ökat kraftigt och teknikpenetrationen i Sverige är idag bland de högsta i världen. Sverige investerar 8 procent av BNP i IKT, vilket är mer än något annat land i världen.¹⁰⁹

Tabell 1. Olika former av teknikpenetration 1999

Per 1000 invånare

	Mobiltelefon-abonnemang	Datorer	Internet-domäner
Sverige	606	510	65
EU	396	306	20
USA	315	539	137

Källor: IMD och PTS, 2000

Den svenska utvecklingen har fått stort utrymme i nationell och internationell media. Enligt International Data Corporations World Time Index-undersökning var Sverige i februari 2000 världens främsta IT-nation. Positionen förklaras främst av en hög internetpenetration och en väl utvecklad data och IT-kultur.¹¹⁰ Det finns ett antal möjliga förklaringsfaktorer på olika nivåer till den starka utvecklingen.

¹⁰⁸ Med IKT-sektorn avses tillverkning av data- och kommunikationsutrustning, handel med IT varor, nätoperatörer och datakonsulter samt dataservice.

¹⁰⁹ European Technology Observatory (EITO).

¹¹⁰ IDC, 2000.

Ekonomisk-politiska förklaringar

En rad ekonomisk-politiska beslut har förbättrat förutsättningarna för näringsverksamhet under 1990-talet. Sunda offentliga finanser, låg inflation och låga räntor har främjat investeringar. EES-avtalet följt av medlemskap i EU och en internationell utveckling i linje med Sveriges tradition av frihandel har dels gett tillträde till EU:s inre marknad, dels gjort andra marknader mer tillgängliga för svenskt näringsliv. På mikronivå har utvecklingen gynnats av avregleringar, skärpt konkurrenslagstiftning, en omfattande skatte-reform och nya regler för en effektivare kapitalmarknad.

Ett explicit inflationsmål och en självständig Riksbank har gjort att inflationsnivån sjunkit markant från tidigare decennier och svensk ekonomi kännetecknas idag av prisstabilitet.¹¹¹ Det har i sin tur inneburit att omvandlings- eller rationaliseringstrycket i ekonomin ökat. Tillsammans med en intensifierad inhemsk och utländsk konkurrens har det bidragit till ett ökat kostnadsmedvetande.

Sverigespecifika förklaringar

Sverige är ett tekniskt orienterat land. Inom utbildningsväsendet har användningen av datorer och internet betonats. I grundskolan har 85 procent av alla skolor tillgång till Internet och det går knappt tio elever per dator.¹¹² Den starka IKT-utvecklingen har även underlättats av att naturvetare och tekniker utgör en allt större del av dem som lämnar högskolorna, från var tionde till var fjärde student på femton år. Också i vuxenutbildningen ökar IKT-inriktningen. Inom ramen för Kunskapslyftet, som förra året motsvarade drygt 100 000 årsstudieplatser, studerade 12 procent datakunskap och 6 procent datateknik under hösten 1999.¹¹³ Under 1990-talet har även premierna för högre utbildning

¹¹¹ 1995-1999 var inflationen, mätt som KPI, i genomsnitt 1,1 procent per år. OECD "Economic Outlook", juni 2000.

¹¹² Skolverket, Rapport nr 176 "Skolans datorer 1999 - en kvantitativ bild".

¹¹³ Skolverket "Halvtid i Kunskapslyftet, hösten 1999", maj 2000, och Finansdepartementet/Näringsdepartementet "Sveriges handlingsplan för sysselsättning 2000".

ökat, dvs. de ekonomiska drivkrafterna har förstärkts.¹¹⁴

Vidare är investeringar i FoU som andel av BNP hög i Sverige, varav merparten sker i privat sektor. Det har sannolikt bidragit till att många svenska företag kunnat ligga i framkanten av den tekniska utvecklingen, och lett till investeringar i både ny teknik och personalutveckling. Stora FoU-satsningar i Sverige kan möjligen även förklaras av att högutbildad personal är internationellt sett billig. Det gäller inte endast forskningspersonal. Företagens kostnader för svenska akademiker är lägre än i många andra EU-länder. Den genomsnittliga kostnaden för en teknisk ingenjör i Sverige är 25-30 procent lägre än i t.ex. Tyskland och Frankrike.¹¹⁵

Tabell 2. Totala investeringar i FoU 1998 och investerat riskkapital 1999

	Totala investeringar i FoU, procent av BNP	Investerat riskkapital, euro per invånare
Sverige	3,9	88
EU	1,9	32
USA	2,7	160

Källor: Eurostat och IMD 2000, European Venture Capital Organisation och US National Venture Capital Association.

Sverige är idag det land som har mest riskkapital per invånare inom EU, närmare tre gånger så mycket som EU-genomsnittet, och även det land där mest kapital satsas på högteknologiska företag i initialskedet.¹¹⁶ Idag finns uppskattningsvis 200 riskkapitalbolag i Sverige som förvaltar närmare 200 miljarder kronor.¹¹⁷ Den kraftiga ökningen av riskkapitalvolymerna kan förklaras av den höga värdestegringen i många företag de senaste åren, särskilt inom IKT-sektorn. En annan bidragande orsak till den goda tillgången på riskkapital är förändrade regler som bl.a. tillåter institutionella placerare att investera även i onoterade företag.

Den platta, icke-hierarkiska organisationsstrukturen som genomsyrar svenska företag, har sannolikt bidragit till den entreprenörsanda som idag är särskilt tydlig inom IKT-sektorn. En

ytterligare förklaring till entreprenörsandan är att Sverige ligger bra till i internationella studier vad gäller den administrativa processen och de finansiella kostnaderna för att etablera ett företag.¹¹⁸ Tillsammans med ökade utbildningspremier och ett kraftigt ökat intresse för aktier och kapitalmarknaden har det inneburit tydligare och ökade ekonomiska drivkrafter för IKT-entreprenörer.

Sektorspecifika förklaringar

Det går även att lyfta fram ett antal mer specifika förklaringar till den positiva utvecklingen inom just IKT-sektorn. Det svenska telekomföretaget Ericsson har under ett sekel varit världsledande inom sitt område. Företaget har emellertid varit särskilt framgångsrikt under 1990-talet, inte minst vad gäller att etablera sig som en ledande leverantör av mobil teleteknik, framför allt GSM-utrustning till teleoperatörer.

I kölvattnet av Ericsson och dess framgångar har ett s.k. kluster inom IKT-sektorn skapats, framför allt i Stockholmsregionen. Exempel på detta är att flera amerikanska företag inom sektorn har etablerat sig i regionen under de senaste åren, bl.a. Microsoft, Oracle och IBM. Klusterbildningar kan i många fall underlätta kunskaps- och teknologispredningen mellan företag i samma bransch, vilket påskyndar den tekniska utvecklingen. Mot den bakgrunden skulle det kunna sägas att Sverige delvis har den historiska slumpen att tacka för de senaste årens utveckling. Det tekniska kunnandet finns i landet, och den vetenskapliga utvecklingen innebär för närvarande stora framsteg inom just IKT.

Användandet av mobila telefoner spred sig redan under 1980-talet. Anledningen var delvis den vanliga förekomsten av tjänstebilar, och en lagstiftning där förmånsvärdet var baserat på bilens grundutförande. Extrautrustning kostade inte förmånstagaren något extra, med följderna att mobiltelefoner blev ett vanligt inslag. Utvecklingen och användandet av mobiltelefoner skedde parallellt med att det statliga telekomföretaget Telia byggde upp ett mobilt telenät

¹¹⁴ Se t.ex. SOU 2000:7 "Långtidsutredningen 1999/2000".

¹¹⁵ Invest in Sweden Agency, 2000.

¹¹⁶ Europeiska kommissionen "Priority areas for Community financial action to support growth in the EU through innovation in the new economy", (ECFIN/514/00-EN), augusti 2000.

¹¹⁷ Veckans Affärer, nr 35, 2000, "Sveriges 200 riskkapitalbolag".

¹¹⁸ Se t.ex. NBER Working Paper 7892 "The regulation of entry", september 2000.

över landet (NMT). Telia och andra aktörer har därefter fortsatt att göra stora investeringar i moderna mobila nät (GSM).

Utvecklingen fick ytterligare fart genom att telemarknaden avreglerades 1993. Det ledde till att ett antal nya operatörer trädde in på marknaden och konkurrensen ökade. Teleoperatörernas satsningar har bidragit avsevärt till en hög penetration av mobiltelefoner bland befolkningen.

Användandet av IKT i hushållssektorn har påskyndats av regeringens program som möjliggör för de anställda att hyra en dator från arbetsgivaren, en s.k. "hem-PC". I de fall hyran betalas i form av ett bruttolöneavdrag betalas inga

skatter. Det har bidragit till en internationellt sett hög penetration av datorer och internetuppkopplingar i de svenska hemmen. Mer än hälften av LO-hemmen och mer än 80 procent av akademikerhemmen uppskattas ha datorer.¹¹⁹

En faktor som emellertid inte gynnat användningen av IKT är kostnadsnivån. Samtalsavgifterna för mobilsamtal i Sverige är fortfarande bland de högsta i EU.

2. Effekter av IKT-utvecklingen på samhällsekonomin

IKT-sektorn och tillväxt

Vissa bedömare menar att utvecklingen inom IKT-sektorn ökar produktiviteten i ekonomin. Det sker dels genom sektorns egna starka produktivitetstillväxt, dels genom de omfattande investeringar som företag gör i IKT. De senare får till följd att arbetsproduktiviteten per anställd ökar. Därtill kommer externa nätverkseffekter, baserade på att allt fler aktörer gör likvärdiga IKT-investeringar, t.ex. att allt fler har tillgång till e-post och internet.

De ekonomiska effekterna av IKT-utvecklingen i Sverige syns tydligt i produktionen inom telekomsektorn. Där har arbetsproduktivitetstillväxten varit mycket stark och utvecklingen ser ut att fortsätta. Sedan den ekonomiska krisen i början av 1990-talet har

telekomsektorn stått för en sjundedel av tillväxten i hela ekonomin, med en genomsnittlig arbetsproduktivitetstillväxt på 32 procent per år. Som ett resultat av det har IKT-sektorn vuxit från att utgöra 4 procent av industriproduktionen till 6 procent.¹²⁰ Telekomsektorn har också vuxit till att bli den största exportsektorn med ett exportvärde motsvarande 16 procent av total varuexport.

Däremot är det svårt att se någon IKT-effekt generellt, dvs. att även andra delar av ekonomin skulle ha påverkats. Vid sidan om telekomsektorn har arbetsproduktiviteten endast ökat svagt under 1990-talet.

Tabell 3. Svensk arbetsproduktivitet 1994-1999

Förädlingsvärde per arbetad timme

	Årlig genomsnittlig förändring
Tillverkningsindustri (SNI 15-37)	4,5
Verkstadsindustri (SNI 28-35)	6,6
Telekomprodukter etc (SNI 32)	30,9
Bank & försäkring, företagstjänster (SNI 65-74)	-2,6

Anm.: Geometriskt genomsnitt. Perioden är vald mot bakgrund av nya nationalräkenskaper 1993.

Källa: SCB, 2000.

Andra studier tyder dock på att den totala faktorproduktiviteten, dvs. den tekniskt betingade produktivitetstillväxten, har ökat under andra halvan av 1990-talet.¹²¹ Även Riksbanken gör den bedömningen.¹²² I vilken utsträckning ökningen förklaras av större produktion av IKT eller mer användning av IKT är dock svårt att avgöra.¹²³

Det finns emellertid skäl att tro att positiva samhällsekonomiska effekter av IKT-användning kan komma att uppstå. Den amerikanska ekonomin är nu inne på sitt nionde år av hög och stabil ekonomisk tillväxt. De senaste årens gynnsamma utveckling i Förenta Staterna talar för att den långsiktiga produktivitetstillväxten ökat

något. En förklaring till detta kan vara att IKT-användningen fått visst genomslag.¹²⁴ Det skulle betyda att effekter på samhällsekonomin uppträder först efter en tids IKT-användning, och att

¹¹⁹ Finansdepartementet/Näringsdepartementet "Sveriges handlingsplan för sysselsättning 2000".

¹²⁰ Att den aggregerade effekten inte är större beror delvis på det dramatiska prisfallet på IKT-produkter.

¹²¹ IMF "World Economic Outlook", september 2000.

¹²² Riksbanken "Inflationsrapport", oktober 2000.

¹²³ Se även IMF "World Economic Outlook", september 2000.

¹²⁴ Ibid.

makroekonomiska effekter kan bli synliga i svensk ekonomi framöver.

Avsaknaden av statistiska resultat kan också bero på mätsvårigheter. Det gäller inte minst svårigheterna med att ta hänsyn till kvalitetsförbättringar när prisutvecklingen diskonteras, samt att mäta förädlingsvärdet inom branscher som använder IKT i stor utsträckning, såsom finansiella tjänster och företagstjänster.

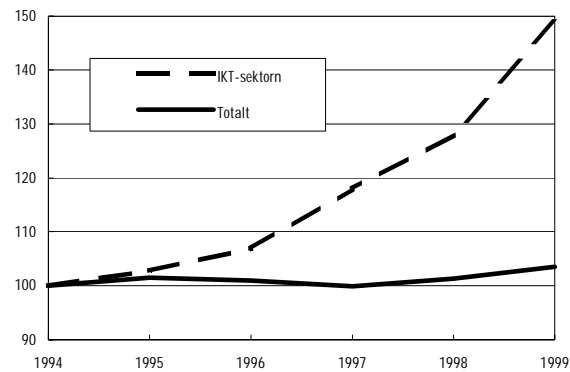
Det bör även understrykas att telekomsektorns starka utveckling och relativa storlek medför att effekterna på den aggregerade tillväxten kan bli substantiella. Detta är en anledning till att Finansdepartementet, liksom de flesta andra bedömare, har reviderat upp den långsiktiga tillväxttakten under senare år. Det finns indikatorer som tyder på att den ligger i spannet 2,0-2,2 procent per år, medan andra bedömare menar att den långsiktiga tillväxttakten ligger ännu högre.¹²⁵

IKT och sysselsättning

Sysselsättningen i IKT-sektorn motsvarade 1999 drygt fem procent av den totala sysselsättningen i landet och har ökat markant under de senaste åren. Särskilt tydlig har ökningen varit för datakonsulter och dataservice, där sysselsättningen ökat med ca 86 procent mellan 1995 och 1999.¹²⁶ Totalt ökade sysselsättningen i sektorn med närmare 70 000 personer under samma period.

Diagram 1. Sysselsättningsutvecklingen i IKT-sektorn och totalt 1994-1999

1994=100

Källa: SCB, Basfakta.

Sysselsättningen i IT-sektorn är koncentrerad till storstäderna, där Stockholm svarar för knappt hälften och Göteborg för ca 10 procent.¹²⁷

Utbildningsprofilen på de anställda i IT-företagen visar att det är en kunskapsintensiv bransch. I IT-sektorn har ca 15 procent eftergymnasial utbildning, vilket kan jämföras med ca 8 procent för näringslivet totalt.¹²⁸

De totala sysselsättningseffekterna av IKT-produktion och IKT-användning i ekonomin är svåra att bedöma. En effekt är att yrkesstrukturen förändrats genom teknikutvecklingen. En del lågförädlade arbetstillfällen har försvunnit och ersatts av mer högförädlade arbetsuppgifter. Den nya tekniken underlättar också mindre företags tillväxtmöjligheter genom tillgång till en större marknad, vilket kan resultera i nyanställningar.

IKT och inflation

Effekterna på inflationen av IKT-produktion och IKT-användning är likaså svåra att bedöma. På ett övergripande plan har avregleringarna av telekom- och elsektorerna dämpat inflationen. Enligt beräkningar från Riksbanken bidrog dessa med -0,3 procentenheter till KPI under 1999.¹²⁹ Andra exempel är det dramatiska priset på datorer de senaste åren. Dessutom finns det dels många anekdotiska bevis från företag och sektorer, dels övertygande resonemang som indikerar att datorisering och internet kommer

¹²⁵ Se t.ex. information från OECD och Riksbanken, samt flera av finansmarknadernas aktörer.

¹²⁶ SCB, Basfakta.

¹²⁷ Begreppet IT-sektorn definieras snävare, men kan generellt anses avspegla situationen i IKT-sektorn. SCB, september 2000.

¹²⁸ Industriförbundet, maj 2000; SOU 2000:7, bilaga 3 "Svenskt näringsliv på rätt väg?".

¹²⁹ Sveriges Riksbank "Inflationsrapport", oktober 2000.

att öka konkurrensen genom att prisjämförelser underlättas. Därtill bör t.ex. automatisk lagerhantering och förändring av distributionen minska lagervolymer, effektivisera logistiken och sänka kostnaderna.

Hittills verkar emellertid effekterna av e-handel på prissättningen vara tämligen små, även om internethandeln blivit mer konkurrenskraftig i förhållande till butikshandeln under det senaste året.¹³⁰ Den ökade e-handeln har också främjat tillväxten av nya företag som gör olika typer av prisjämförelser på Internet. Det är därför inte osannolikt att IKT-utvecklingen och e-handel har bidragit till det låga inflationstrycket de senaste åren.

3. En politik för fortsatta framgångar

IKT-sektorn är en genuint internationell näring. Produkterna säljs globalt, standarderna är internationella och gränsöverskridande företagsammanslagningar inom sektorn sker för närvarande i snabb takt. Mot den bakgrunden blir det särskilt viktigt att en framtida politik baseras på internationella förutsättningar. En sådan ansats får även stöd av det strategiska mål som Europeiska rådet lade fast i Lissabon 2000, dvs. att EU ska bli den mest innovativa och dynamiska kunskapsbaserade regionen i världen inom en tioårsperiod. För att lyckas med det måste Sverige och EU vara minst lika attraktivt att investera i som Nordamerika eller Asien.

Mot den bakgrunden är det viktigt att en framtida ekonomisk politik utformas så att företag inom IKT uppfattar Sverige som ett konkurrenskraftigt alternativ till omvärlden.

Utbildning

Ett grundläggande villkor för goda konkurrensvillkor inom kunskapsintensiva verksamheter är en god tillgång på högt utbildad arbetskraft. Enligt Industriförbundet anger 60 procent av datakonsultföretagen brist på kvalificerad arbetskraft som det främsta hindret

för ökad export.¹³¹ SCB:s arbetskraftsbarometer 1999 visar att civil- och högskoleingenjörer är starkt efterfrågade på arbetsmarknaden, särskilt sådana med yrkeserfarenhet. Därför är fortsatta utbildningssatsningar centrala för att upprätthålla och stärka Sveriges IKT-utveckling.

Den grundläggande utbildningen i Sverige har successivt byggts ut och i dag går hela 98 procent av en ungdomskull vidare till gymnasiet.

Andelen med gymnasieexamen som inom tre år går vidare till högskolestudier har nästan fördubblats sedan mitten av 1980-talet.¹³² När det gäller insatser inom grund- och gymnasieskolan handlar det således inte i första hand om en fortsatt utbyggnad, utan om att säkerställa kvaliteten. Det är t.ex. ett allvarligt problem att allt färre fullföljer en gymnasieutbildning och i mindre utsträckning blir behöriga till högskolan.

Sverige har en hög andel invånare med eftergymnasial utbildning medan däremot andelen universitetsutbildade internationellt sett är låg. Utbyggnaden av högskolan under 1990-talet är en viktig åtgärd för att kunna fylla den efterfrågan på kvalificerad arbetskraft som finns i företagen i IKT-sektorn. Expansionen har emellertid resulterat i längre utbildningstider och påfallande få nya studenter.

En grupp som är extra viktig för utvecklingen inom IKT-sektorn är kvalificerade ingenjörer. Enligt de scenarier för näringslivets utveckling till år 2010 som presenterades till Långtidsutredningen kommer den relativt sett största ökningen av arbetskraftsefterfrågan att ske för tekniker, framförallt högskoleingenjörer, och IT-utbildade.¹³³ Därför är det positivt att andelen naturvetare och tekniker av de utexaminerade från universiteten har stigit.

Ökningen till trots är antalet examinerade från naturvetenskapliga och tekniska högskoleutbildningar som andel av den yngre arbetskraften (25-34 år) lägre i Sverige än i många andra OECD-länder. Det gäller även för de för IKT-sektorn så eftertraktade elektronik-

¹³⁰ Handels Utredningsinstitut, 2000.

¹³¹ Industriförbundet, Konjunkturen Nr 1-00 "Brist bromsar boom", februari 2000.

¹³² SCB "Utbildningsstatistisk årsbok 1998".

¹³³ SOU 2000:7 "Långtidsutredningen 1999/2000"

ingenjörerna och datavetarna.¹³⁴ Fortsatta utbildningssatsningar kommer att vara en nyckelfaktor för utvecklingen av IKT-sektorn.

Samarbete mellan universitet och näringsliv

Samarbete mellan universitet och näringsliv underlättar teknologispredning i ekonomin och ökar konkurrenskraften. Ett av de viktigaste målen för teknologispredningen är att förbättra möjligheterna för framgångsrik kommersialisering av forskningsresultat, ett område där Sverige varit sämre än omvärlden.¹³⁵ För att nå dit har regeringen skapat teknikbrotstiftelser som ska bidra till att öka utbytet mellan forskarvärlden och näringslivet. Det har dessutom vuxit fram flera s.k. *science parks* kring universiteten, t.ex. Ronneby/Karlskrona, Linköping, Lund, Göteborg och Uppsala. En politik för att fortsätta förstärka kontaktytorna mellan forskningen och näringslivet är väsentligt för att Sveriges framskjutna IKT-position ska bibehållas.

Arbetsmarknaden

Den snabba utvecklingen i den starkt expanderande IKT-sektorn kräver en väl fungerande arbetsmarknad. För mindre företag, med sämre möjligheter till intern omplacering, är nyanställningar en relativt sett stor kostnadsbörda. Enligt OECD kan vissa delar av den svenska arbetsrätten vara problematisk ur ett entreprenörskapsperspektiv.¹³⁶ I ett europeiskt perspektiv är dock arbetsrätten i Sverige inte avvikande. Flertalet länder inom EU kännetecknas av reglerade arbetsmarknader.¹³⁷

Ur företagets synvinkel har lagstiftningen förbättrats och blivit mer flexibel på senare tid, delvis som en reaktion på att andelen temporära jobb stadigt stiger. För att underlätta för före-

tagen att anställa utländsk kompetens på en allt mer internationaliserad marknad för högtutbildade har regeringen i år lagt fram ett förslag som innebär betydande skattelättnader för sådana experter.¹³⁸

En väl fungerande arbetsmarknad behövs för att bibehålla Sveriges attraktionskraft i en alltmer internationaliserad företagsvärld.

Kapitalmarknaden

Tillgången till riskkapital är en viktig faktor för små nystartade företag inom IKT-sektorn. I dag går tre fjärdedelar av det riskkapital som satsas på företag i initialskedet till högteknologiska företag. Forskning visar emellertid att det största problemet för dessa företag inte är att få kapital i sig, utan att få s.k. kompetent kapital, dvs. finansärer som bidrar med både finansiellt kapital och kunnande inom IKT och företagsledning. Därför kan det vara relevant att analysera hur aktörer med erfarenhet av IKT i ökad utsträckning kan agera som aktiva ägare.

Det pågår för närvarande ett arbete med att se över det krav på jämförlig beskattning som gäller för att företagen skall få ta hem utdelning från utländska dotter- och intressebolag skattefritt. Utredningsarbetet gäller även möjligheterna att slopa kapitalvinstbeskattningen på näringsbetingade aktier, dvs. aktier i dotter- och intressebolag. Denna leder till en icke önskvärd beskattning i flera led inom bolagssektorn. Ett slopande nödvändiggör restriktioner för att det inte ska öppnas möjlighet att omvandla skattepliktig bolagsinkomst i Sverige till skattefri utdelning eller kapitalvinst på näringsbetingade aktier i ett skatteparadis där den underliggande inkomsten inte beskattats eller endast beskattats symboliskt. Reformen skulle även innebära att kedjebeskattningen av de s.k. riskkapitalbolagen upphör vilket skulle förbättra småföretagens möjligheter till kapitalförsörjning.

Det verkar också rimligt att en pan-europeisk riskkapitalmarknad, där sektorskompetens kan verka på hela EU-området, skulle vara värdefull för IKT-sektorn. Ett genomförande av EU:s handlingsplan för riskkapital till 2003, i enlighet

¹³⁴ Jacobsson, Sjöberg & Wahlström. "Vad förklarar bristen på elektronikingenjörer och datavetare i Sverige?", Ekonomisk Debatt, nr 5, 1999.

¹³⁵ SOU 2000:7, bilaga 5 "Sveriges internationella konkurrenskraft".

¹³⁶ OECD "1999 Economic Surveys - Sweden".

¹³⁷ OECD "Employment Outlook", juni 1999.

¹³⁸ Lagrådsremiss om utländska experter, 30 augusti 2000.

med slutsatserna från toppmötet i Lissabon, är en central åtgärd på detta område.

Näringsklimat

Enligt internationella konkurrenskraftsmätningar av t.ex. International Institute for Management Development och World Economic Forum hamnar Sverige i mitten av EU-länderna. Trenden är uppåtgående de senaste åren. En studie från NUTEK visar dock att näringsklimatet upplevs som sämre än i andra länder av allt fler företagsledare, förutom i IKT-sektorn. Där har det tvärtom skett en förbättring och en större andel anser att förutsättningarna är bättre i Sverige nu än för tre år sedan.¹³⁹

För den ekonomiska politiken blir utmaningen att fortsatt skapa förutsättningar för ett konkurrenskraftigt företagsklimat som gör att företagen väljer att investera i Sverige. Det handlar t.ex. om att identifiera hinder för sektorns expansion och möjligheter att attrahera kompetent arbetskraft. Det gäller att förbättra kommunikationerna med omvärlden så att Sveriges geografiska läge inte upplevs som någon större konkurrensnackdel. Det handlar också om ett fortsatt arbete med att förenkla regelverk och att vidta andra åtgärder som kan underlätta för företagen.

För tjänstesektorns tillväxtmöjligheter är en fortsatt översyn av regleringar på marknader där konkurrensproblem finns kvar, exempelvis inom offentlig upphandling, viktiga områden. Vidare handlar det om att förverkliga regeringens IT-infrastrukturprogram, som innebär en utbyggnad av ett stamnät för bredband över hela landet i samverkan med det privata näringslivet. Däremot handlar det inte om att genomföra en selektiv ekonomisk politik som stödjer enskilda delar av näringslivet. Statliga åtgärder inom IKT ska liksom inom andra sektorer vara neutrala gentemot både sektorn och dess företag, dvs. vara inriktade på generella förbättringar för näringslivet i dess helhet.

---

¹³⁹ NUTEK "Företagsledares syn på näringsklimatet i Sverige", 2000.

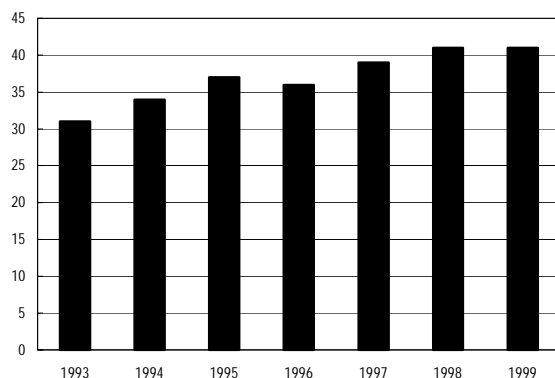

Bilaga C. STATISTIK

Ekonomisk integration

Diagram 1. Sveriges totala handel 1993–1999

Summan av export och import i procent av BNP

Källa: SCB.

Tabell 1. EU:s andel av Sveriges varuhandel 1997–1999

Procent av total export respektive total import

	Export till EU	Import från EU
1997	55,6	69,3
1998	58,0	70,4
1999	58,4	68,8

Källa: SCB.

Tabell 2. Andel icke-genomförda eller försenade direktiv i Sverige och EU

Procent

	November 1999	Maj 2000
Sverige	2,1 (3)	1,5 (2)
EU	3,6	3,5

Anm.: Tal inom parentes anger Sveriges rangordning.

Källor: Europeiska kommissionen "Resultattavlan för den inre marknaden", november 1999 och maj 2000.

Tabell 3. Fördelning av icke genomförda direktiv eller försenade direktiv i Sverige och EU maj 2000

Rangordnade efter andel direktiv som ej genomförts i Sverige (procent)

	Sverige	EU
Transport (69)	5,8	46,4
Socialpolitik (49)	4,1	24,5
Motorfordon (165)	3,0	13,3
Läkemedel (34)	2,9	14,7
Växtskyddskontroll (190)	1,6	10,0
Veterinärkontroll (211)	1,4	16,6
Immaterialrätt (7)	0	42,9
Offentlig upphandling (11)	0	36,4
Telekommunikation (18)	0	22,2
Kemiska produkter (82)	0	9,8
Miljö (88)	0	9,1
Livsmedel (106)	0	6,6

Anm.: Tal inom parentes anger totalt antal berörda direktiv inom respektive sektor.

Källa: Europeiska kommissionen "Resultattavlan för den inre marknaden", maj 2000.

Små och medelstora företag

Tabell 4. Andel anställda i olika storleksklasser

Procent

	Företag med 1-199 anställda	Företag med > 200 anställda	Summa
1993	34	66	100
1995	36	64	100
1998	38	62	100

Källa: SCB, CFAR.

Tabell 5. Andel genuint nyetablerade företag respektive företag i konkurs av den totala företagsstocken

Procent

	Nyetableringar	Konkurser
1986-1990	6,5	1,7
1991-1993	5,7	4,3
1994-1998	7,7	2,1

Källa: SOU 2000:7 "Långtidsutredningen 1999/2000".

Tabell 6. Export i relation till omsättning i olika storleksklasser

Procent

	Genomsnitt för 1997-1999
Företag med 1-199 anställda	15
Företag med över 200 anställda	33
Alla företag	22

Källa: SCB, momsregistret.

Tjänstesektorn

Tabell 7. Butiksstruktur i livsmedelshandeln

Procent

	Stormarknad	Övriga butiker	Summa
1970	30	70	100
1980	57	43	100
1990	66	34	100
1998	75	25	100

Anm.: Stormarknad = minst 400 kvadratmeter sällyta.

Källa: Konkurrensverket 2000:1 "Konkurrens i Sverige på 90-talet".

Tabell 8. Bruttovinstandel i relation till omsättning

Procent

	Livsmedelshandeln	Byggvaruhandeln
1990	20,4	26,7
1993	19,6	17,5
1995	19,9	29,5
1997	21,6	33,4

Anm.: Bruttovinst = skillnad mellan varuförsäljning och sålda varors inköpsvärde.

Källa: Handels Utredningsinstitut, 2000.

Tabell 9. Prisökningar på vissa byggmaterial jämfört med producentprisindex 1992–1998

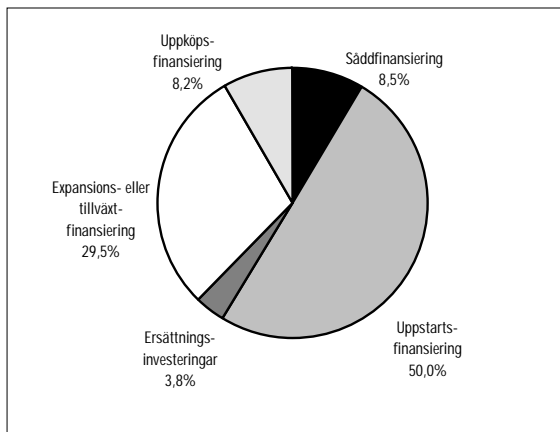
Procent	
	Prisökning
Betongvaror	27,6
Snickerier	17,1
VVS-material	37,7
Elmaterial	47,0
Producentprisindex	15,6

Källa: SOU 2000:44 "Från byggsekt till byggsektor".

Riskkapital

Diagram 2. Riskkapitalinvesteringar i Sverige 1999

Procent

Källa: European Venture Capital Association.

Konkurrens

Tabell 10. Koncentrationsgrad, genomsnitt 1993–1997

	CR4	HHI
Kreaturslakterier	78,0	2008
Annan frukt-, bär- och grönsaksindustri	80,9	3339
Industri för raffinerade oljor och fetter	100	9996
Matfettsindustri	100	5835
Annan mejerivaruindustri	90,2	4196
Sockerindustri	100	10000
Kaffe- och teindustri	95,6	4101
Ölbryggerier	95,1	3295
Mineralvatten- och läskedrycksindustri	96,0	7640
Sågverk	20,4	170
Industri för mekanisk o halvmekanisk massa	98,1	5663
Tidnings- och journalpappersindustri	99,8	3111
Petroleumraffinaderier	79,4	2033
Industri för gödselmedel o kväveprodukter	99,3	8757
Läkemedelsindustri	86,5	4216
Cementindustri	98,5	9425
Övrig industri för byggnadsbetongvaror	50,5	897
Sten- och mineralullsindustri	96,6	4650
Industri för metallstommar o delar därav	15,6	110
Industri för kyl- och frysskåp, tvättmaskiner och andra vitvaror	99,0	8306
Husbyggnadsentreprenörer	35,2	448
Väg- och markanläggningsentreprenörer	64,6	2092
Bygghandeln (CR5)	43,0	-
Icke specialiserad partihandel med livsmedel, drycker och tobak	52,9	1066
Livsmedelsbutiker med brett sortiment	18,7	251
Järnvägsbolag	99,4	8978
Linjeflygbolag	88,3	4052
Postbefordran	99,9	9290
Nätdriftsstationer	88,6	3814
Affärs-, spar- och föreningsbanker	69,5	1407

Anm. 1: CR4=de fyra största företagens andel av inhemsk omsättning, HHI=summan av alla företags kvadrerade marknadsandelar.

Anm. 2: CR4-måttet kan överskatta koncentrationsgraden då import ej beaktas men även underskatta koncentrationsgraden då t.ex. frivilliga samarbeten mellan fristående företag ej beaktas.

Källor: Konkurrensverket 2000:1 "Konkurrensen i Sverige under 90-talet", SOU 2000:44, bilaga 3 "Byggkostnader och konkurrens".

Samhällsnyttiga tjänster

Tabell 11. Nationella samtal och samtal från fast till mobilt abonnemang

Privatkunder (pris per minut inklusive moms)

	Startavgift	Nationella samtal vardagar 8–18 (Telenordia 8–20)	Nationella samtal övrig tid	Samtal till mobil vardagar 8–18 (Telenordia 8–20)	Samtal till mobil övrig tid
Telia (Baspris)	0,45	0,23	0,115	2,70 / 2,95	1,50 / 2,25
Telenordia	0,50	0,20	0,10	2,55 / 2,60 / 2,80	1,35 / 1,40 / 1,95
Tele2	0,45	0,20	0,11	2,60 / 2,65 / 2,90	1,40 / 1,45 / 2,20
Utfors	0,40	0,20	0,10	1,99	1,99
Rix Telecom	0,40	0,19	0,11	2,50 / 2,87	1,35 / 2,17
Glocalnet	0,50	0,19	0,09	1,79	1,79

Anm. 1: Fet stil anger lägsta pris i respektive samtalskategori. Priser inhämtade den 7 september 2000.

Anm. 2: De olika priserna till mobiltelefon för vissa operatörer beror på om samtal går till abonnemang i egen regi eller till annan operatör.

Källa: PTS, 2000.

Tabell 12. Internationella samtal

Privatkunder (pris per minut inklusive moms)

	Startavgift	Danmark	Storbritannien	USA	Italien	Australien	Syd Korea	Irak
Telia (Baspris)	0,45	0,95	0,99	0,99	1,95	3,50	9,95	11,95
Telenordia	0,50	0,85	0,85	0,90	1,85	2,90	7,90	9,70
Tele2	0,45	0,90	0,88	0,95	1,90	2,99	7,99	9,99
Utfors	0,40	0,81	0,81	0,90	1,88	2,88	6,00	9,63
Rix Telecom	0,40	0,80	0,80	0,85	1,80	2,50	3,50	8,50
Glocalnet	0,50	0,85	0,79	0,89	1,79	2,69	6,98	8,99

Anm.: Fet stil anger lägsta pris till respektive land. Priser inhämtade den 7 september 2000.

Källa: PTS, 2000.

Tabell 13. Fördelning av värdet på marknaden för fasta telefonitjänster per teleoperatör

Procent

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Telia	98	96	94	93	90	87
Tele2	2	4	6	5	5	6
Telenordia	–	–	–	–	1	3
Övriga	0	0	0	2	4	4

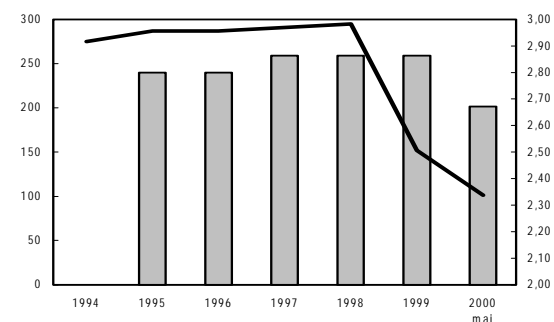
Anm.: Telenordia ingår i Övriga 1994–1997.

Källa: PTS, 2000.

Diagram 3. Prisutveckling hos Telia för mobiltelefon-abonnemang respektive samtal till mobiltelefon från fast telefonabonnemang

Månadskostnad (kronor)

Pris per minut (kronor)

Anm.: Staplarna avser månadskostnad för abonnemang med samtalspott exkl. moms (vänster axel). Kurvan avser genomsnittspris för ett tre minuters samtal från fast abonnemang till mobiltelefon (höger axel).

Källa: PTS, 2000.

Tabell 14. Fördelning av värdet på marknaden för mobila teletjänster fördelat per mobilteleoperatör

Procent

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Telia NMT	75	62	40	26	14	6
Telia GSM	14	17	31	39	46	49
Tele2 / Comviq	7	13	16	17	19	21
Europolitan	4	8	13	18	21	24

Källa: PTS, 2000.

Tabell 15. Fördelning av antal abonnemang för mobila teletjänster, GSM & NMT, fördelat per mobilteleoperatör

Procent

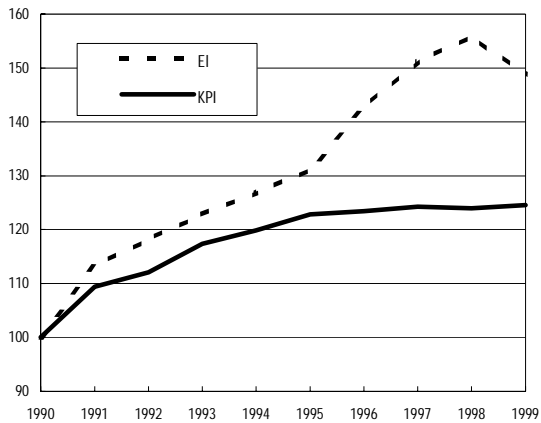
	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Telia (NMT)	69	49	37	24	12	6
Telia (GSM)	16	23	33	37	42	46
Tele2 / Comviq	10	21	19	26	31	32
Europolitan	5	7	11	13	15	16

Anm.: Avser fördelning av abonnemang i slutet av december respektive år.

Källa: PTS, 2000.

Diagram 4. Prisutveckling för el- och konsumentpris-index under 1990-talet

1990=100

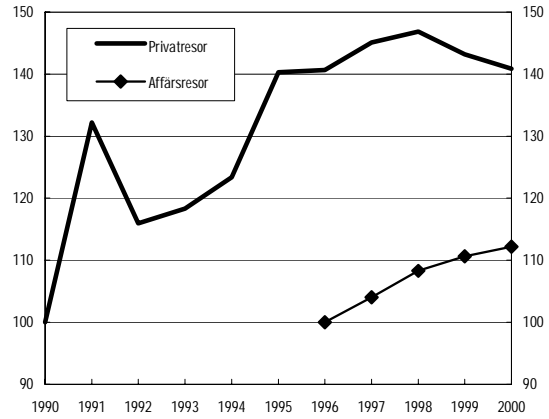

Anm.: Konsumentprisindex för el omfattar elpris och nätavgift för hyres- och bostadsrättslägenheter samt egnahem.
Källa: SCB, 2000.

Diagram 5. Prisutveckling för privatresor och affäresresor med inrikesflyg under 1990-talet

1990=100

1996=100

Anm.: Vanster axel avser prisutveckling för privatresor och höger axel avser affäresresor. Prisstatisik för affäresresor finns redovisat fr.o.m. 1996. Värdet för 2000 är medelvärdet för månadsdata januari-augusti.
Källa: SCB, 2000.

Tabell 16. Adresserade försändelsers fördelning per postföretag 1996–1999

	Antal försändelser (miljoner)				Marknadsandelar (procent)			
	1996	1997	1998	1999	1996	1997	1998	1999
Posten AB	3 361,0	3 311,0	3 275,0	3 246,6	98,1	96,0	95,0	94,8
CityMail Sweden AB	55,5	123,7	151,5	163,5	1,6	3,6	4,4	4,8
Svensk Direktreklam ¹	4,5	4,8	–	–	0,1	0,1	–	–
Övriga postföretag	6,0	9,6	19,7	14,0	0,2	0,3	0,6	0,4
<i>Summa</i>	<i>3 427,0</i>	<i>3 449,1</i>	<i>3 446,2</i>	<i>3 424,1</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Anm.: Svensk Direktreklam ingår i statistiken för Övriga postföretag 1998–1999.
Källa: PTS.

